

GU:S NYA VILLA

**Vem vill ha
den? s 5**

MER FORSKNING

**Rektors nya
program s 6–7**

LÄTTJA OCH TIDSBRIST

**Vi handlar mot bättre
vetande s 24–25**

GU JOURNALEN

NYHETER FRÅN GÖTEBORGS UNIVERSITET

Utforskare av ny kunskap

Beroendet av externa medel gör det svårt att ta ansvar

Rektor har ordet **JAG VILL BÖRJA MED** att hälsa alla hjärtligt välkomna tillbaka efter en strålade sommar. Själv är jag väldigt stimulerad över att börja arbeta i min nya roll. Något som gör det extra roligt är allt det stöd jag fått. Det vill jag tacka alldeles särskilt för.

Att få så många som möjligt att känna delaktighet är nog den viktigaste förutsättningen för den som har ambitionen att leda och utveckla verksamheten vid ett universitet. När jag tillträdde kände, jag att den förutsättningen förelåg. Det har jag min företrädare Gunnar Svedberg att tacka för. Han införde bland annat ett ledningsråd där samtliga dekaner inom Göteborgs universitet deltog. Han inledde också arbetet med att utforma en strategisk plan där delaktighet för universitetets alla delar var en ledstjärna.

NU GÅR VI VIDARE på den inslagna vägen. Vi har startat ett något utvidgat ledningsråd där prorektorer, alla dekaner, överbibliotekarien och ordförande i GUS ingår. Det nya ledningsrådet samlades för en tid sedan till ett lunch-till-lunchmöte ute på Arken. Det första ärendet var att lägga fast riktlinjer för hur ledningsrådet skall arbeta och hur ledningsorganisationen skall beskrivas. Detta ligger nu på vår hemsida. Därefter gick vi över till att planlägga arbetet med genomförandet av universitetets strategiska plan, som togs av styrelsen i juni. Vi har således redan gemensamma mål att arbeta mot och alla i ledningsrådet var överens om att detta var en plattform för vårt kommande arbete.

Att stärka vårt renommé som forskningsuniversitet är ett tydligt mål i den

strategiska planen. Arbetet har redan startat med att ta fram indikatorer för forskningskvalitet och modeller för omprioritering. Vi måste kunna prioritera forskning som redan idag håller hög kvalitet samtidigt som vi stimulerar nyskapande forskning. Vi måste också ta tillvara den strategiska styrka som ligger i universitetets bredd och utveckla samarbetet mellan våra många vetenskapsområden. Nya upptäckter kommer ofta till stånd där olika discipliner möts. Att nå större framgång i tilldelningen av externa forskningsmedel är mycket viktigt. Delårsrapporten visade på ett utfall som var lägre än budgeterat. Det är en väckarklocka för oss.

DE STATLIGA forskningsanslagen är i allt högre grad konkurrensutsatta och söks av universiteten och högskolorna. I början av sommaren kom beskedet om de så kallade Linnéstöden. Detta är anslag som skall betraktas som fakultetsmedel och ges under en 10-årsperiod. Låt oss gratulera Pedagogerna som har tilldelats ett sådant stöd. Det är härfint mellan att få tilldelning eller inte, och vi ska uppmärksamma att Göteborgs universitet hade fyra ansökningar som ansågs mycket starka, men som ändå inte kunde finansieras i denna omgång. Ny ansökningsomgång kommer under våren och vi skall dra lärdom av vad som hände denna omgång och ge stöd för att nå bättre utdelning i nästa.

FORSKNINGEN HAR BLIVIT alltmer beroende av externa medel. Det innebär att det upprättas kontrakt som skall följas och därmed vilken forskning som ska bedrivas. Det är bra att universitetens och högskolornas kompetens används

till att vetenskapligt belysa olika frågeställningar som uppstår i samhällets olika sektorer. Problemet uppstår när de forskningsmedel vi själva bestämmer över, fakultetsanslagen, blir försvinnande små. Detta hämmar förutsättningarna att bedriva forskning som ger ny kunskap men kanske inte ännu är etablerad och inte heller direkt kan omsättas i ett värde för tillväxt eller samhällsutveckling. Hur ska vi kunna bedriva utbildning som har en vetenskaplig grund med de begränsade resurser vi disponerar? Vi måste kunna ta ett ansvar för att nya utbildningar får en forskningsanknytning. Visst har vi en skyldighet att prioritera våra medel, men idag är våra fakultetsmedel klart nedskurra i förhållande till det ökade utbildningsuppdraget. I den valdebatt som hölls här i vår aula den 19 augusti lovade alla partierna mer pengar till forskningen. Låt oss hoppas att man då också fördelar dessa så att vi själva får en chans att ta ansvar för utvecklingen.

Det blev mycket forskning i just denna ruta vilket inte innebär att andra delar av verksamheten och den strategiska planen är oviktiga. Men jag lovar att det kommer fler rutor.

Pam Fredman
REKTOR

Knapphändigt om dekaner

Redaktionen **GU HAR FÅTT** ett nytt ledningsråd där flera nya dekaner har gjort entré. Glädjande nog är det fler kvinnor än någonsin i ledningen numera – kanske innebär det att andra perspektiv och frågor kommer fram? Varje ny ledning sätter sin speciella prägel på verksamheten. Gunnar Svedbergs ambition var att satsa på forskningen, något som Pam Fredman betonar ännu mer. Kanske har hon också större chanser att lyckas. Det har i alla fall börjat bra, hon har fått med sig alla dekaner på att göra en mer samlad satsning på forskning.

Att Göteborgs universitet fått sin första kvinnliga rektor har nog inte

undgått någon. Men annars brukar akademiska ledare vara ganska osynliga. För några år sedan gjorde GU Journalen en minienkät om GU:s okända ledning, där ett antal anställda fick svara på vem som var rektor, dekan och styrelseordförande. Svaren överraskade: endast 16 procent kände till vad rektor hette och knappt 3 procent kunde namnet på styrelseordföranden. Förmodligen har kunskapen ökat sedan dess, men det måste ändå vara ett problem att universitetets ledning är så anonym.

Ett skäl kan vara att det är svårt att hitta information om vem som är dekan på fakulteternas webbsidor. Oftast måste man gå in på fakulteternas orga-

nisationssidor och klicka sig vidare i strukturen för att få reda på namnen. Det är inte lätt att hitta rätt. På flera av fakulteterna saknas en närmare presentation av personerna i ledningen. I bästa fall finns bara kontaktuppgifter på svenska och engelska.

Varför är det så? I dessa tider när det är så viktigt att profilera sig borde ledningen vara angelägen om att synas. En fakultet som vet detta är Handelshögskolan. På en av deras webbsidor finns en trevlig presentation på både svenska och engelska av rektor Rolf Wolff, som dessutom bidrar med en egen ruta med jämna mellanrum.

Allan Eriksson & Eva Lundgren

oktober

GU JOURNALEN ÄR EN PERSONAL- OCH NYHETSTIDNING FRÅN GÖTEBORGS UNIVERSITET

chefredaktör & ansvarig utgivare

Allan Eriksson/Tel: 773 1021
allan.eriksson@adm.gu.se

biträdande redaktör & stf ansvarig utgivare

Eva Lundgren/Tel: 773 1081
eva.lundgren@adm.gu.se

frilansreporter

Kajsa Asklöf/Tel: 773 5708
kajsa.asklof@adm.gu.se

repro

Mattias Jacobsson

fotograf

Göran Olofsson/Tel: 773 2929

layout/grafisk formgivning

Anders Eurén

medverkande skribenter

Viveca Bladh, Kerstin Norén, Peter Sjömar, Ulla Carlsson och Lena Hall Nilsson

korrektur

Robert Ohlson, Välskrivet i Göteborg

adress

GU Journalen, Göteborgs universitet
Box 100, 405 30 Göteborg. Fax 773 4354

e-post

gu-journalen@gu.se

internet

http://www.gu.se

tryck

Tryckeri Kompendiet AB, Göteborg.
Tidningen trycks på miljövänligt papper som uppfyller kraven för Svanen.

upplaga

6 400 ex

utgivning

6 nummer/år. Nästa GU Journalen utkommer i november.

manusstopp

30 oktober 2006

adressändring

Gör skriftlig anmälan till redaktionen.
För obeställt material ansvaras ej.
För ej signerat material ansvarar redaktionen.
Citera gärna, men ange källan.
ISSN 1402-9626

omslag

Roger Säljö i nya Pedagogerna.
Foto: Hillevi Nagel

**GÖTEBORGS
UNIVERSITET**

Fyra fakulteter får varningsflagg

I den interna uppföljningen efter första halvåret har ekonomiavdelningen hissat varningsflagg för tre fakulteter och röd flagg för IT-universitetet. Det är framför allt svårigheterna att rekrytera studenter till flera utbildningar som är orsaken till att flera fakulteter börjar få ekonomiska bekymmer.

DEN ENDA FAKULTET som får röd flagg är IT-universitetet, som på kort tid drabbats av en kraftigt försämrad ekonomi. Fakulteten räknar med ett negativt resultat på drygt 10 miljoner kronor i år och ett sammantaget underskott på nästan 20 miljoner kronor. Ekonomidirektör Lars Nilssons menar att fakulteten snart måste redovisa åtgärder för hur man ska komma tillrätta med underskottet.

– Förklaringen är det minskade studentantalet. Minskningen började redan 2005, men att den skulle fortsätta med sådan kraft även 2006 kommer som en överraskning då det nu demografiskt borde vara fler sökande, säger Jan Smith, dekan sedan 1 juli i år.

– Vi måste självklart rätta mun efter matsäck och se hur vi kan effektivisera undervisningen. Vi arbetar på en åtgärdsplan som vi räknar med ska vara klar under oktober.

JAN SMITH PÅPEKAR att nedgången bland IT-utbildningar gäller runt om i landet. Göteborg har dock klarat sig betydligt bättre än man gjort på de flesta andra håll.

– Men den kraftigt minskade studenttillströmningen slår osedvanligt hårt mot oss som har många korta utbildningar. Det är en stor efterfrågan på personer med IT-kompetens och de som går ut från våra utbildningar har inga problem att få jobb. Att arbetsmarknaden har vänt är säkert också en förklaring till varför vi har färre sökande. Eftersom IT griper in i alla samhällsområden och erbjuder mångfasetterade och intressanta arbetsuppgifter, måste vi också bli bättre på att marknadsföra vårt programutbud.

Humanistiska fakulteten kommer inte heller att fullgöra sitt uppdrag för 2006, vilket i sin tur påverkar ekonomin.

UNDERSKOTTET hamnar på mellan 2 och 4 miljoner kronor, men beror ytterst på hur många studenter som antas och examineras.

– Läget är naturligtvis bekymmersamt. Det är en klen tröst att vi sitter i samma båt som andra fakulteter. Det är ett minskat söktryck till flera av våra utbildningar. Problemet är att det inte finns reserver att kalla in – vilket är något helt nytt, säger Marianne Edshage,

Jan Smith

kanslichef på Humanistiska fakulteten.

Hon menar att det minskade söktrycket inte enbart är ett lokalt problem utan ett nationellt. En möjlig förklaring är att ungdomar idag tvekar att läsa fristående kurser på grund av det hårdnande studiemedelssystemet som klart begränsar hur många terminer man får ta studielån.

– **DET ÄR DOCK** en myt att språken är på tillbakagång. I år är det fem språkämnen som har väldigt många sökande: kinesiska, spanska, italienska, franska och engelska.

Även antagningen till forskarutbildningen har dragits åt kraftigt jämfört med åren 2003–2004, då rekordmånga antogs. Förra året tog nämnden det drastiska beslutet att stoppa antagningen av nya doktorander under 2006.

– Men från och med nästa år blir det en återgång till vanlig antagning. Efter besparingsåtgärderna bör vi nå ekonomisk balans under slutet av 2009.

ÄVEN HANDELSHÖGSKOLAN hör till dem som inte lyckas fullgöra utbildningsuppdraget. Vid årets slut kommer fakulteten att ha en skuld på 7 miljoner kronor. För Sahlgrenska akademien utfärdas också gul flagg eftersom det finns en osäkerhet om det åtgärdsprogram som fakulteten dragit igång ger resultat i år. Dessutom är det oklart hur mycket externa bidrag som fakulteten får in.

Inte heller Konstnärliga fakulteten beräknas uppfylla sitt uppdrag i år. Men det är framför allt den ökande ohälsan som enligt den interna uppföljningen är ett problem. Konstnärliga fakulteten toppar universitetets sjukskrivningsstatistik på 5,85 procent. En majoritet av de långtidssjukskrivna har varit borta i mer än ett år. Den främsta orsaken är stress som hänger ihop med de stora omorganiseringar som fakulteten gjort och att många inom personalen känner sig utarbetade. Fakulteten har i samarbete med företagshälsovården Previa dragit igång ett rehabiliteringsprogram.

innehåll

- 3 Sämre ekonomi**
När studenterna sviker drabbas fakulteterna
- 4 Full pott för Lund**
Men Vetenskapsrådet får hård kritik
- 5 Exklusiv villa på köpet**
Behöver GU fler representationslokaler?
- 6–7 Mer forskning**
Pam Fredmans programförklaring
- 8 Slöjd kvar utanför stan**
Nu vill de också in till city
- 9 Weibull blir rektorns högra hand**
Vill värna identiteten – både inåt och utåt
- 10 Från skumt förflutet till högsta status**
Psykologen fyller 50 år
- 11 Med kamera bland koraller**
Följ med Milos Pekny på djupt vatten!
- 12–13 Ett skrå från 1500-talet**
Kvinnan bakom doktorshattarna
- 14–15 Roger Säljö**
Varför vi vet så lite om hur vi lär oss
- 17–19 Möt årets pristagare**
Rollspel – ett vinnande pedagogiskt koncept
- 22 Fria ord**
Diskriminering – en fråga om makt
- 23 Virtueprojektet går i hamn**
Nu vet vi vad som växer på Ostindiefararen
- 24–25 Livslång hälsa**
Mer motion bästa medicinen
- 26 Historisk flytt in till stan**
Pedagogens flyttgeneral berättar

GU går allt bättre

◆ **Göteborgs universitet** har förbättrat sitt resultat jämfört med samma period förra året. Det framkommer i den senaste delårsrapporten. Efter första halvåret uppgår resultatet till minus 50 miljoner kronor, vilket är 18 miljoner mindre jämfört med förra året. Orsaken till halvårets röda siffror är att semesterlöneskulden är som störst i mitten av sommaren, eftersom många ännu inte hunnit ta ut sin semester.

Prognosen för hela 2006 beräknas till ett plus på 10 miljoner kronor.

– Vi har en ekonomi i balans, konstaterar ekonomidirektör Lars Nilsson. Men en oroadning är att intäkterna från externa forskningsfinansiärer fortsätter att minska.

Inga nya hemdatorer

◆ **Hade du hoppats på** ett nytt hem-pc-paket via jobbet? Glöm det!

Universitetet kommer inte med några fler erbjudanden. Dessutom innebär alliansens seger att hem-pc-avdraget skrotas den 1 januari 2007.

Johan Lindfors, som för tre år sedan nappade på erbjudandet, tycker att det är synd att universitetet inte utnyttjar tiden fram till årsskiftet för att erbjuda nya datorpaket.

– Personligen ser jag stora fördelar med att GU:s personal behåller och ökar sin datorkompetens och att de även kopplar upp sig från hemmet vilket leder till att de – givetvis obetalt – arbetar mer på kvällar och helger. Alla som jag känner har varit väldigt nöjda och förväntade sig att det skulle bli en fortsättning.

Men enligt Olof Gregorson, som har skött administrationen från GU:s sida, blir det ingen ny upphandling.

Den 31 oktober går den pågående hyrestiden ut. De 500 anställda, som idag har hemdatorpaket, har fått information om att de antingen kan lämna tillbaka datorerna eller lösa ut dem – men det blir inte till en symbolisk summa som många hoppats på. Enligt ett oberoende datorföretag, som gjort en värdering av datorerna, får de som valde det lilla hem-pc-paketet vara beredda att betala cirka 3 000 kronor, men då ingår skärmen. Skrivaren, däremot, betraktas som avskriven.

Mer pengar till Göteborgs universitet

◆ **Nästa år** får GU 100 nya utbildningsplatser motsvarande 7 miljoner kronor och en kvalitetsförstärkning med 9,2 miljoner kronor. Den slutsatsen kan dras av de olika propositionerna. Det står också klart att hantverksskolan DaCapo i Mariestad får 4,7 miljoner kronor. Utöver det skjuter departementet till 500 000 kronor till Nationella sekretariatet för Genusforskning.

Kortad väntetid för examensbevis

◆ **Handläggningstiden** för examensbevis har förkortats kraftigt vid Göteborgs universitet. Efter kritik från JO och HSV har examenensheten anlitat flera extra handläggare. Det innebär att väntetiden för examensbevis idag ligger på cirka tre veckor, väl inom ramen för de två månader som är rekommendationen från HSV.

Hård kritik mot Linnéstödet

Oklara kriterier och instruktioner, inga motiveringar – dessutom föll kvinnorna bort under processens gång.

Lennart Weibull hör till dem som är starkt kritiska till Linnéstödet och som är mycket tveksam till om det verkligen främjar förnyelse.

UTFALLET AV DEN FÖRSTA utdelningen av Vetenskapsrådets Linnéstöd innebar en väldig framgång för Lunds universitet: åtta av sexton ansökningar beviljades. Göteborgs universitet, liksom Uppsala, fick bara ett stöd. Inget av de nya lärosätena fick några pengar.

Prarektor Lennart Weibull, som var med på en utvärderingsdag i slutet augusti, är förvånad över den stora skillnaden mellan Lund och Uppsala.

– I internationella rankingar brukar de komma på ungefär samma plats. Därför känns det märkligt att det gått så väldigt bra för Lund och så mycket sämre för Uppsala.

Varför det blev så måste analyseras noga, menar Lennart Weibull.

– Men det verkar som att ledningen för Lunds universitet styr processen på ett starkt sätt i nära samverkan med fakulteterna och att en vice rektor under en tid hade Linnéansökningarna som enda uppgift. I Uppsala hade man ett botten up-system där alla intresserade kunnat komma med idéer och där ledningen verkar ha varit mindre styrande i fråga om inriktning. Vid GU har vi väl gjort på ett sätt som hamnar någonstans mitt emellan.

LEIF ERIKSSON, planeringsdirektör på Vetenskapsrådet, håller med om att det var oväntat att Lunds universitet var så framgångsrikt.

– Men det innebär inte att något fel begåtts. Lunds universitet har sannolikt varit bättre på att formulera ansökningar. Men hela processen gick väldigt fort vilket bland annat gjorde det besvärligt att få fram internationella bedömare. Framför allt kvinnliga bedömare är svåra att hitta om man har ont om tid

eftersom de är färre och därmed mer uppbundna än sina manliga kollegor.

Det fanns också många oklarheter i utlysningen, menar Lennart Weibull. En sådan var att medlen skulle gå till excellenta miljöer, men i realiteten kom det att bli forskningsprogram som prioriterades. En annan sak var att medlen var tänkta för vetenskaplig förnyelse.

– **MEN VAD MENAS** med det? Menar man förnyelse av forskning, av personer eller av organisation? De internationella bedömarna verkar ha uppfattat det som att det bara gällt förnyelse av forskning. Det verkar också som att en del internationella bedömare varit osäkra på förutsättningarna, exempelvis vad som menas med starka miljöer. Intrycket är att inte minst tidsbristen gjort att tillfälligheter kommit att spela en alltför stor roll.

De internationella bedömarna bestod av fyra ämnespaneler samt en huvudpanel där bland andra ordförandena i ämnespanelerna ingick. Förutom fyra ämnesområden fanns också en gemensam pott om 50 miljoner kronor för miljöer som sträcker sig över flera områden. Huvudpanelen fick i uppgift att även bedöma rangordningen av dessa övergripande miljöer. Målet var att varje ansökan skulle bedömas av tre sakkunniga men eftersom man hade så ont om tid blev det målet inte uppfyllt. Totalt bedömde cirka 250 internationella sakkunniga de 106 ansökningarna.

– Det finns sakkunnigutlåtanden som inlämnats till ämnespanelerna, förklarar Lennart Weibull. Men däremot finns det ingen information om hur ämnespanelerna prioriterat och vilken roll dessa utlåtanden har spelat. Inte heller finns det dokumenter hur huvudpanelen resonerat. Det tycker jag är mycket anmärkningsvärt. De som sökt får alltså inte relevant feedback. Om de nu väljer att söka igen, vet de således inte vilken som var den avgörande invändningen mot deras ansökning i denna omgång och då blir det svårt att göra en bättre ansökan vid nästa tillfälle.

– Eftersom det varit så svårt att få ihop bedömare på kort tid kunde vi tyvärr inte begära att de dessutom skulle skriva långa motiveringar, förklarar Leif Eriksson. Men under utvärderingsdagen framkom att det finns en allmän önskan om motiveringar och detta kommer vi att beakta när vi diskuterar upplägget för nästa utlysning som kommer i vår.

Cirka 21 procent av dem som sökte pengar var kvinnor. Men endast 16 procent kvinnor fanns kvar i de projekt som fick pengar.

– **DET VERKAR SOM** att kvinnorna försvunnit mer och mer för varje bedömningssteg som tagits, menar Lennart Weibull. Det kan bero på att kvinnliga forskare inte är lika etablerade när det gäller excellens som manliga.

– Kvinnorna föll bort eftersom de var ojämnt fördelade mellan ämnesgrupperna, förklarar Leif Eriksson. Eftersom det fanns dubbelt så många kvinnor inom HS-området sorterades fler kvinnor bort i nästa steg.

Vetenskapsrådet planerar att fatta beslut om ny utlysning i slutet av oktober. Själva utlysningen förväntas komma under tidig vår.

*Eva Lundgren
Allan Eriksson*

fakta

Linnéstödet är en del av förra regeringens satsning på starka forskningsmiljöer. Det handlar om sammanlagt 140 miljoner kronor per år under en tioårsperiod där hela universitet, och inte enskilda forskargrupper, söker.

Resultatet av den första Linné-utlysningen kom i somras. Lunds universitet fick hela åtta ansökningar beviljade. Sedan kommer Stockholms universitet, KTH och KI med två beviljade ansökningar vardera. Göteborgs universitet fick en forskningsmiljö, liksom Uppsala universitet, Chalmers, Linköpings universitet, Umeå universitet och SLU. Inget av de nyare lärosätena fick några pengar.

EU-revision ger GU toppbetyg

Göteborgs universitet och Forsknings-service fick i september högsta betyg av Europeiska revisionsrätten, European Court of Auditors, när det gäller förvaltning av EU-projekt.

REVISIONSRÄTTEN, som har till uppgift att granska hur EU-kommissionens medel används, gör bland annat regelbundna undersökningar av slumpvis utvalda "slutanvändare" av EU-medel. Under besöket i Göteborg valde revisionsrätten att titta närmare på ett EU-projekt från sjätte ramprogrammet: EUGENE2, ett stort projekt inom

diabetesforskningen, koordinerat av professor Ulf Smith vid Sahlgrenska akademien.

Revisionen, där också en observatör för svenska riksrevisionen var med, innebar bland annat att företrädare för EUGENE2 presenterade projektet och dess ekonomi samt att representanter för Göteborgs universitet berättade om universitetets ekonomiska system. Forskningservice på Externa relationer var värd för besöket och presenterade sitt arbete med EU-finansierade forskningsprojekt.

Revisorerna gjorde kontroller av

redovisningen i EUGENE2 och granskade stickprov av löner, resor och utrustning.

Revisorerna kunde konstatera att Göteborgs universitet har bra rutiner för genomförandet av EU-projekt och att GU är att betrakta som "best practice". Det innebär att EU-kommissionen kommer att framhålla Göteborgs universitet som ett gott exempel för förvaltning och genomförande av EU-projekt.

Göteborgs universitet får årligen drygt 60 miljoner kronor i intäkter från EU:s ramprogram för forskning.

Ljunt intresse för Gegerfeldtska villan

Nya Pedagogen har invigts med dunder och brak, men villan, som ligger mitt emot, har det talats tyst om. Det handlar om Gegerfeldtska villan som universitetet tar över nästa år – till en kostnad på cirka 1,4 miljoner per år. Både GU och Higab framhåller de förmånliga villkoren, men vem som ska flytta in är det ingen som vet.

PÅ FÖRSTA OCH TREDJE PLAN i den vackra 1850-tals villan på Arkitektgatan 3, ska det bli totalt 15 kontorslokaler. På andra våningen blir det en imponerande representationslokal för universitetsledningen. Villan har fram till nyligen varit projektkontor för Higab, som varit ansvarig för nybygget.

Utbildningsvetenskapliga fakulteten blev först erbjuden att hyra villan, men det var fakultetsledningen inte intresserad av, förklarar dekan Per-Olof Thång.

– Vi som fakultet har inget som helst behov av villan nu när vi har Nya Pedagogen. Det har vi klart deklarerat flera gånger. Ingen annan fakultet är heller intresserad eftersom ingen vet vad villan ska användas till. Nu ska villan renoveras för 8–10 miljoner, men frågan är om Göteborgs universitet behöver fler konferenslokaler.

PER-OLOF THÅNG inser att Gegerfeldtska villan var en del av den stora uppgörelsen, men menar att kostnaderna för villan måste tas ur gemensam kassa.

Frågan om Gegerfeldtska villan har inte heller diskuterats på andra fakulteter. Det menar exempelvis kanslichef Mats Edvardsson på Handelshögskolan.

– Vi kände till att villan ingick i ett paket men blev inte informerade. Vi har dock väldigt svårt att se att det skulle finnas behov för ytterligare rum eller sammanträdesrum, särskilt med tanke på att Ekmanska villan står tom sedan några år och den låga beläggning på Jonsereds herrgård.

Det stod klart redan från början att Göteborgs universitet, med dåvarande prorektor Martin Fritz i spetsen, såg villan som en möjlig del av hela paketet: Sociala huset, Gamla Latin, nybygget och Gegerfeldtska villan. Hyreskontraktet om Gegerfeldtska är sammankopplat med det stora avtalet.

– **JAG SER VILLAN** som en del av Nya Pedagogen, som den sista byggstenen. Mellanvåningen är en oerhört vacker paradvåning som kan användas som representationslokal för GU:s ledning.

Martin Fritz menar att övertagandet av villan efter omständigheterna var bil-

Gegerfeldtska villan ligger bara ett stenkast från Nya Pedagogen.

ligt. Hyran ligger långt under gällande marknadshyra.

– Vi fick ta över villan på utomordentligt förmånliga villkor. Higab har som kommunalt bolag ett ansvar mot staden att villan bevaras och de hade svårt att tänka sig en annan hyresgäst.

– Hade vi inte tagit vara på tillfället hade vi fått ångra ihjäl oss. Då hade Higab hyrt ut till någon annan. Även om vi inte har ett akut behov av villan idag kommer GU på sikt att inse värdet av att ha en så centralt belägen representationsvillan med 15 kontorsrum i anslutning till Nya Pedagogen.

Det kommunala bolaget Higab menar att villan var en del av den ursprungliga uppgörelsen. I början av projektet dök möjligheten upp att köpa villan av en privatperson, vilket gjordes av Higab i januari 2000.

– **KÖPET AV VILLAN** var från början ett initiativ av Göteborgs universitet, säger Higabs förvaltningschef Tommy Hedemalm. Villkoret var att universitetet sedan skulle ta över villan.

Tommy Hedemalm vill inte kommentera detaljerna i hyresavtalet, utan konstaterar att universitetet fått förmånliga villkor för samtliga fyra byggnader.

Avtalet om Nya Pedagogen, som tecknades i våras, innehåller en passus som avser Gegerfeldtska villan. Där framgår det: om GU tecknar ett separat hyresavtal för Gegerfeldtska villan ges rabatt på administrationsavtalet för hela bygget. Alltså endast under förutsättning att universitetet tar över villan. Så förhandlingsutrymmet för dåvarande rektor, Gunnar Svedberg, som skrev under avtalet den 30 juni i år, kan inte ha varit så stort.

– Gegerfeldtska villan ingick i paketet. Utan den hade Pedagog-projek-

tet blivit dyrare, säger fastighetschef Ingemar Thorén.

Enligt förvaltningschef P-O Rehnquist var det tuffa och komplicerade förhandlingar, men han menar att det fanns ett ömsesidigt önskemål att universitetet skulle ta över Gegerfeldtska villan.

– Om vi hade sagt nej till villan hade vi förmodligen fått betala mer för Nya Pedagogen. Men sammantaget är marginalkostnaden för villan mycket liten. Man kan jämföra det med att få vinterdäcken på köpet när man köper en ny bil.

Men innan universitetet tar över villan måste den renoveras för närmare 8,5 miljoner kronor. Det handlar om att rusta upp lokalerna enligt universitetets normer och krav. Grundhyran för Gegerfeldtska villan ligger på 300 000 kronor, men efter renoveringar hamnar den på cirka 1,4 miljoner kronor per år.

ENLIGT INGEMAR THORÉN får GU rabatt på administrationsavtalet motsvarande cirka 800 000 kronor per år i 5 år och cirka 700 000 kronor per år under de följande åren.

Det finns idag inga planer på vem som ska nyttja lokalerna.

Martin Fritz och Ingemar Thorén säger att det finns en del idéer, men vill inte gå in på vilka som skulle kunna vara intresserade av att flytta in.

Allan Eriksson

fakta

Gegerfeldtska villan, som ligger inom vallgraven på Arkitektgatan 3, var från början privatbostad åt Göteborgs stadsarkitekt, Victor von Gegerfeldt, som också ritade huset.

Höga förväntningar på den nya regeringen

♦ **Ny regering** är lika med ny högskolepolitik. Det är många som sätter sitt hopp till den nya regeringen, så även förvaltningschefen P-O Rehnquist.

– Den borgerliga alliansen har signalerat en kursändring som bland annat måste innebära förstärkta resurser redan nästa år säger P-O Rehnquist.

Än så länge finns inga konkreta besked om den nya högskolepolitiken. Regeringens budgetproposition kommer tidigast i slutet av oktober. Därför kunde styrelsen vid september månads sammanträde endast fatta beslut om anslag för 2007 utifrån den förra regeringens politik.

P-O Rehnquist tror att Göteborgs universitet, i likhet med andra universitet, kan förvänta sig en förstärkning av anslaget för forskning och forskarutbildning. Det är också troligt att det blir en höjd ersättning per student i grundutbildningen samtidigt som utbyggnaden av högskolan stoppas. Det så kallade 50-procentsmålet, att hälften av alla ungdomar ska gå vidare till högre studier, överges.

Det kan även bli en del nyheter inom regelverket.

– Vi får större möjligheter att påverka universitetsstyrelsens sammansättning och på sikt vidtas åtgärder för att stärka universitetens självständighet. Dessutom är det troligt att det blir förändringar inom lärarutbildningen.

En annan förändring är att den nya anställningslagen, som träder ikraft nästa sommar och som lägger starka restriktioner på tidsbegränsade anställningar, kan komma att revideras. P-O Rehnquist menar att det ändå är angeläget att Göteborgs universitet ser över forskarnas anställningsvillkor, i synnerhet för unga forskare.

De förstärkningar som presenteras i regeringens budgetproposition tar universitetsstyrelsen beslut om i december.

– Den avgående styrelsen får därmed en tacksam uppgift vid sitt sista sammanträde. Men osvuret är bäst, politiker har ju en tendens att lova lite mer än de kan hålla, säger P-O Rehnquist.

Pro Arte et Scientia

♦ **Journalisten Margareta Artsman** och advokaten Bo Myhrman har av rektor tilldelats utmärkelsen Pro Arte et Scientia. Margareta Artsman har framför allt varit knuten till Svenska Dagbladet och under flera decennier skrivit om kultur och vetenskap i Göteborg och Västsverige.

Bo Myhrman är verkställande direktör i Erna och Victor Hasselblads stiftelse och har bland annat arbetat för att stärka det internationella fotopriset och utställningsverksamheten inom fotobildsområdet. Bo Myhrman har också stött den nyinrättade professuren i Public Learning and Understanding of Science. Han är även engagerad i Stiftelsen Grez-sur-Loing.

Pro Arte et Scientia inrättades 1987 och ska tilldelas personer företrädesvis utanför universitetet som genom sin gärning gagnar eller varit till stöd för Göteborgs universitets verksamhet.

Mini-resko lanseras

◆ **Mini-resko har det kallats** – Resurs 2007. Det är ett helt nytt system att fördela pengar på, som börjar gälla från och med nästa år.

Det gamla fördelningssystemet, med 23-procentaren för hyror, har skrotats. Istället införs en modell där fakulteternas hyreskostnader inte längre ingår i beräkningen av nämndernas anslagsfördelning. Nu fördelas anslagen direkt till fakulteterna i två poster: utbildning och forskning, utan att hyreskostnaderna specificeras. Därefter får fakulteterna prioritera och stå för alla kostnader. Det nya är att styrelsen inte längre lägger sig i vilka lokaler som disponeras av fakulteterna, utan de ska själva besluta om lokaler inom ramen för sin ekonomi.

Fastighetsavdelningen får därmed en särskild uppgift att ta hand om överblivna lokaler som antingen kan hyras ut eller sägas upp. Kostnaderna för totala lokaler uppgår idag till 10 miljoner kronor per år.

Tanken bakom Resurs 2007 är att synliggöra kostnader genom en tydligare och enklare anslagsfördelning. Dessutom kommer en översyn av gemensamma lokaler att genomföras i år med syftet att undersöka vilka utrymmen som kan utnyttjas gemensamt genom solidarisk betalning.

En annan nyhet är att en förenklad modell för uttaxering av universitetsgemensamma kostnader införs samtidigt som det blir en enhetlig prissättning för köp och sälj av kurs-er mellan fakulteterna. Hela beslutsunderlaget finns på: <http://www3.gu.se/protokoll/Styrelsebeslut/Protokoll/2006/>

Idrottshögskolan ska utredas vidare

◆ **Det blir en fortsatt** väntan för lärare och studenter vid Idrottshögskolan. Styrelsen vill fatta beslut först om ett år. Under tiden ska utbildningen pågå som tidigare vid gamla Lärarhögskolan i Mölndal och Nya Pedagogien.

Universitetsstyrelsen gick på utredaren Gunilla Bornmalm-Jardelövs linje att starta ett projekt för att göra en mer övergripande genomgång av de idrottsliga utbildningarna och möjligheterna att förstärka verksamheten också med en forskningsöverbyggnad. Styrelsen har uppdragit åt rektor att fatta beslut i ärendet.

– Det kan fortfarande bli något mer än idag av Idrottshögskolan, men tills vidare fortsätter verksamheten på nuvarande nivå utan större förändringar, säger förvaltningschef P-O Rehnquist, som hänvisar till utredarens slutsats att den idrottsliga, praktiska verksamheten utgör en liten del av utbildningen.

– Därför kan vi inte idag investera i en ny idrottshall, utan det troligaste är att verksamheten på sikt förläggs till Fysiken eller någon annan plats i centrala Göteborg.

Nytt telefonnummer

◆ **773 1000.** Ja, det numret har länge förknippas med Göteborgs universitet. Men inte så länge till. Vid årsskiftet byter GU telefonnummer till 786 0000.

Anledningen är att antalet anknyningsnummer i nummerserien är begränsat till 7 000 och de räcker inte till. Det har att göra med den snabba tekniska utveckling som pågår från fast, analog växelteknik till digital telefoni. Hittills har cirka 2 400 fasta anknyningsnummer bytts ut mot digitala. IT-avdelningen uppskattar att närmare 10 000 anknyningsnummer kommer att behövas när den digitala tekniken är fullt utbyggd.

Rektor vill satsa mer på unga forskare

Pam Fredman har all anledning att vara nöjd. Det har börjat bra med den oerhört uppmärksammade Nya Pedagogen, som lockade 14 000 göteborgare på Öppet hus, och drottningen som invigde Astri Taube-utställningen på UB.

Hon har sjösat ett nytt ledningsråd, avskaffat superdekanerna och även lagt fram en programförklaring om vad GU bör satsa på de närmaste åren.

DEN 1 JULI blev Pam Fredman rektor för Sveriges bredaste och bråkigaste universitet. Själva är hon inte fullt så förtjust i epitetet "bråkig".

– Det är tråkigt när bråk blir personfixerade. Man behöver inte älska sina kollegor men alla måste respektera varandra. Men bråkighet kan också vara något kreativt, att man aktivt tar del i debatten och har ett kritiskt förhållningssätt.

Annars har Pam Fredman haft en ganska lugn start på sitt nya ämbete. Hon har hunnit tänka igenom vad hon vill och har redan pekat ut fyra särskilt viktiga områden: forskning, karriärvägar för forskare, arbetsmiljön samt internationaliseringen.

Hon har avskaffat elitgruppen med superdekaner och har istället bara ett ledningsråd där alla dekaner är jämlika deltagare. Rådet träffas varannan måndag för att diskutera övergripande strategiska frågor. Några protokoll från mötena finns inte men Pam Fredman tycker ändå inte att det är en hemlig klubb.

– **DET HANDLAR** snarare om att alla ska kunna diskutera fritt.

En av de frågor som engagerar Pam Fredman mest är hur Göteborgs universitet ska kunna bli mer av ett forskningsuniversitet. Under de kommande åren vill hon se en förstärkt satsning på forskning och nya forskartjänster.

– Vi måste prioritera men vi kan inte ta ett enda steg om vi inte vet på vilka grunder vi prioriterar. Hur avgör vi vad som är bra? Om man endast går efter peer review och citeringsindex innebär det att bara den forskning som anses bra idag får pengar. Men det är inte givet att vi på det sättet får nyskapande, kreativ forskning som utnyttjar universitetets bredd.

Pam Fredman är kritisk till att allt fler finansärer satsar på starka forskningsmiljöer som exempelvis Linnéstödet.

– Det innebär en ökad styrning av universitetet. Många gånger står den här typen av finansiering i motsats till den forskningsanknutna utbildning som vi själva måste ägna oss åt. Jag hoppas att den nya regeringen vill satsa mer på forskning och samtidigt ge universitetet större frihet, säger Pam Fredman.

»Om man endast går efter peer review och citeringsindex innebär det att bara den forskning som anses bra idag får pengar«

Göteborgs universitet tycks få svårare att dra till sig externa medel. Vad ska man göra åt det?

– Det kan ju vara så att det totalt sett finns färre externa medel att söka, men om det inte är så, är det naturligtvis ett problem. Självklart vill vi ha mer externa medel men också mer fakultetsanslag, annars finns det en risk att vi blir för beroende av andra. Det är också en kvalitetsfråga. Ett beroende skulle innebära att vi inte själva styr vår verksamhet och därför inte heller kan ta ansvar för exempelvis arbetsmiljön.

EN SÄRSKILT PRIORITERAD satsning är att ge unga forskare tjänster så att de kan meritera sig. Pam Fredman har i samråd med dekanerna lagt fram ett förslag till styrelsen om att reservera cirka 40 miljoner kronor som ska användas för särskilt viktiga strategiska satsningar, bland annat till fler post dok.-tjänster.

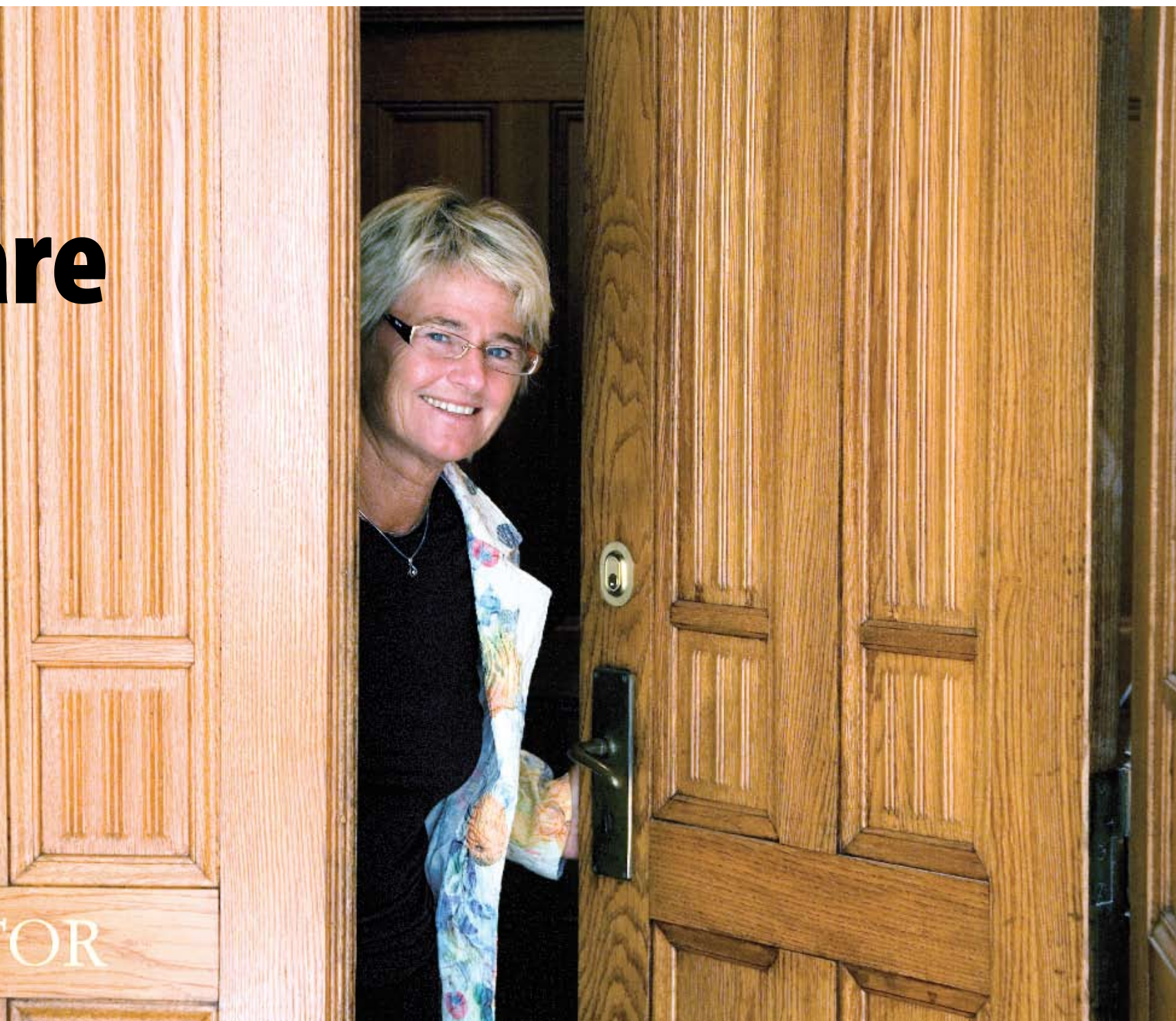
– Detta är en satsning som också

är viktig ur jämställdhetssynpunkt. Kvinnor disputerar i lika hög grad som män men sedan försvinner de. Det beror bland annat på att den otrygghet som finns vid universitetet slår hårdast mot kvinnorna. Våra forskare befinner sig i en tuff konkurrenssituation där det är väldigt svårt att komma tillbaka efter att ha varit hemma med barn i ett och ett halvt år.

Att känna sig trygg på jobbet hänger ihop med en god arbetsmiljö, poängterar Pam Fredman.

– Vi har ju gjort två arbetsmiljöundersökningar, en doktorandundersökning och två studentundersökningar och planerar just nu en undersökning av studenternas arbetsmiljö, så det finns underlag för att åstadkomma förändringar. När det gäller delaktighet och tillit är vi inte tillräckligt bra. Alla borde veta vem man har som chef och vart man

Pam Fredman vill bland annat öppna upp universitetet även för andra än akademiker.

ska vända sig för att framföra synpunkter. Därför är det viktigt att jobba med linjeorganisationen, även om det låter tråkigt.

Ökad internationalisering är ytterligare en kvalitetsfråga som Pam Fredman vill satsa på. Hon gjorde sin post dok. i USA och har därför egna erfarenheter av hur givande ett internationellt utbyte kan vara.

– Det är oerhört värdefullt att lära sig förstå en annan kultur, tvingas ta egna initiativ och bli mer socialt mogen. Man får också nya nätverk som man har med sig i livet.

Hon tycker därför att Göteborgs universitet ska ta tillvara alla de möjligheter som Bologna-processen ger för att skapa nya fakultetsövergripande utbildningar. Förutom att rekrytera utländska studenter vill hon uppmuntra lärare och forskare att åka iväg på lärarutbyte.

– Vi måste också ta emot gästlärare på ett bättre sätt och skapa en god organisation kring mottagandet. Och vi måste bli bättre på att ta vara på de erfarenheter som redan finns på universitetet när det gäller internationalisering.

Göteborgs universitet betraktas allmänt som diffust, är det ett problem?

– Ja, det är klart. Vi måste tydliggöra vad universitetet står för, exempelvis genom ett närmare samarbete med det övriga samhället. Det borde exempelvis vara mycket lättare för den som arbetat ute i samhället eller näringslivet att få en tjänst inom universitetet. Att ha andra erfarenheter än de rent akademiska borde vara meriterande eftersom människor med en annan bakgrund kan berika både studenterna och andra lärare och forskare. Det är paragraf fyra i högskoleförordningen som reglerar

anställningar och den har jag länge velat ta bort.

Planerar du några nedskärningar inom gemensamma förvaltningen?

– Nej, men inget är heligt. Vi måste hela tiden ompröva det vi gör och bli mer effektiva, det gäller även gemensamma förvaltningen. Vi ska göra rätt saker på rätt plats. Det finns sedan tidigare ett mål att spara 50 miljoner kronor på effektivare administration och samordnade IT-system.

Pam Fredman har inget emot att stå i strålkastarljuset och är beredd att svara på kritiska frågor från journalister. Hennes föregångare, Gunnar Svedberg, fick brottas med en del svåra konflikter och affärer. Men Pam Fredman säger att hon inte är särskilt orolig av sig, utan att man får ta en dag i sänder.

– Självklart dyker det upp svåra problem ibland, men det går inte att på för-

hand ha en klar lösning. Att vara rektor är en utsatt position där man kan känna sig rätt ensam. Det är inte så många som förstår det. Dessutom är det lätt att drunkna i en kalender som snabbt blir fulltecknad. Men min ambition är att åtminstone reservera en och en halv dag för att kunna stoppa in spontana möten och få tid att reflektera. Det är oerhört viktigt.

Pam Fredman avslutar med sitt motto: *Scientia pro vita*, kunskap för livet! Hon hoppas att det blir ett motto för hela universitetet.

– Kunskap är en viktig komponent för ett bra liv. Det handlar om utveckling inom samhälle och näringsliv, om att förhindra konflikter mellan olika länder och inte minst om varje människas personliga utveckling.

Allan Eriksson
Eva Lundgren

Byggstart för Läkemedelscentrum

◆ **Ett sjunde höghus**, mitt emellan Medicinarelängan och Annedal, ska stå klart våren 2008. Där kommer bland annat apotekarutbildningen att hålla till.

– Äntligen, efter fem års diskussioner, blir det ett läkemedelscentrum. Det har varit ett svårt beslut eftersom det rör sig om mycket pengar, säger fastighetsdirektör Ingemar Thorén.

Bygget av Läkemedelscentrum, LMC, har precis dragit igång på Medicinareberget. Det blir en total yta på cirka 4 100 kvadratmeter som rymmer forsknings- och undervisningslokaler för avdelningarna för Farmakologi, Biofarmaci och Klinisk näringslära. Det nya Läkemedelscentrumet beräknas kosta 100 miljoner kronor och den ökade hyreskostnaden blir bara 3,5 miljoner kronor per år, då provisoriska lokaler samtidigt kan lämnas.

Det finns också en ambition att på sikt knyta samman Medicinarelängan och Annedal genom en inomhusförbindelse, men än så länge är inga beslut fattade om den delen.

Miljöutställning på biblioteken

◆ **Nu pågår en utställning** om universitetets miljöarbete på Centralbiblioteket, Ekonomiska biblioteket, Pedagogiska biblioteket och Biomedicinska biblioteket. Utställningen, som pågår till slutet av oktober, visar hur och varför universitetet satsar på ett miljöarbete och ger också besökaren en möjlighet att påverka och lämna förbättringsförslag till miljöarbetet. De 10 bästa förbättringsförslagen belönas med biobiljetter. Bakom utställningen står Universitetsbiblioteket och Miljöenheten vid Göteborgs universitet.

Toppbetyg för www.gu.se

◆ **I senaste numret** av CAP&Design, 7, 2006, Nordens största tidning för webb och formgivning, jämförs ett antal nya universitetswebbplatser med avseende på interaktivitet, design, tillgänglighet och kommunikation. Göteborgs universitet får högst betyg i jämförelsen och placerar sig i topp före bland andra Karolinska Institutet, Lunds universitet och Mittuniversitetet.

Ur CAP&Design nr 7, 2006:

”Godkänt för universiteten Måns Lofström slår slag i saken och granskar sju universitets och högskolors webbplatser. Högst betyg får Göteborgs universitets sajt som är både snygg och anpassningsbar. Sämre går det för färslingen Mittuniversitetet och Sveriges nordligaste tekniska universitet i Luleå.”

Ikea-proffs tar över på HDK

Högskolan för Design och Konsthantverk är bäst i Sverige, men kan bli mycket kaxigare, anser Ikeas designchef Lars Engman. Vid årsskiftet blir han ny rektor för HDK.

UNDER SINA drygt trettio år på Ikea har Lars Engman haft en kontinuerlig kontakt med Högskolan för Design och Konsthantverk i Göteborg. Bland annat som ledamot i Svenska institutets styrelse och Vetenskapsrådet, där han har tagit del av ansökningar. Men också genom de många studenter han handlett i examensarbete och även senare rekryterat från HDK.

– Femtio procent av våra nya formgivare på Ikea kommer från HDK, säger Lars Engman.

Erbjudandet att bli ny rektor kom överraskande och nu håller han på som bäst att sätta sig in i skolans verksamhet och organisation. Redan nu är han dock övertygad om en sak: att HDK kan och behöver bli mer självsäker utåt.

– HDK är den bästa utbildningen i sitt slag som vi har i Sverige!

Sedan Lars Engman själv studerade och gick ut möbelsnickarskolan i Västerås på 1960-talet har mycket hänt inom design och konsthantverk i Sverige. Från snickarverktyg till datorer, om man ska beskriva det drastiskt.

– Jag fick gesällbrev när jag gick klart utbildningen och började som möbelformgivare för KF 1968. Om man är student inom design och konsthantverk idag utbildar man sig i en gränslös värld.

Han ger som exempel Ikea-kontoret i Älmhult där sju, åtta nationer är representerade idag.

Lars Engman har varit drivande för att lyfta Ikeas designprofil både i Sverige och internationellt. Erfarenheter som han nu tar med sig i nya rollen som högskolerektor för Högskolan för Design och Konsthantverk efter årsskiftet.

»HDK är den bästa utbildningen i sitt slag som vi har i Sverige«

– **I UTBILDNINGEN TROR JAG** att det är viktigt att lära sig historia, som gör det lättare att förutse vad som ska komma och att träna upp sin förmåga i materialkunskap. Som när man ska rita en stol. När man tittar på klassiker som till exempel Arne Jacobsens förstår man att de inte kom till på några timmar, utan snarare ett par år och att designern har filat på millimetrar. Den tiden finns inte idag, men det är viktigt att veta.

EFTER SJU ÅR på KF och Lammhult blev han tillfrågad som produktchef inom Ikea. Chefsutbildningarna har avlöst varandra och de senaste tio åren har han varit designchef för Ikea. Framför allt har han arbetat med att lyfta fram företagets designprofil, inte minst internationellt med bland annat Tomorrow, en föregångare till PS-serien, och en designstudio i Köpenhamn.

I den nya rollen som högskolerektor blir forskningen inom design och konsthantverk ett nytt fält att utveckla, tror Lars Engman.

– Forskningen är ny på HDK och det finns svårigheter, bland annat att den hittar sin rätta plats. Det kan lätt bli att man använder samma metoder inom fält som inte rör design och konsthantverk. Där gäller det att hitta en egen bana och det kommer ju att ta sin tid.

Just nu delar han tiden mellan att avsluta sitt uppdrag på Ikea och pendla till Göteborg för att bekanta sig med universitetet och kollegorna.

– Jag ser fram emot att börja och det ska bli spännande. Jag tror att vi kan göra något bra.

Viveca Bladh

Slöjdlärarna vill också in till city

Även slöjduitbildningarna, som ligger som en isolerad ö ute i Västra Frölunda, måste in till city. Det är ett krav som nu ställs. Planen är att utbildningarna flyttar in till Chalmersområdet, i anslutning till arkitektutbildningarna. I bästa fall redan hösten 2007.

– **VI ARBETAR FÖR** att att slöjduitbildningarna ska flytta till stan utan att jag idag kan garantera att det blir så. Att de ligger kvar på Klangfärgsgatan är i alla fall utslutet, säger Per-Olof Thång, dekan på Utbildningsvetenskapliga fakulteten.

Tanken på att flytta slöjduitbildningarna är långt ifrån ny. Under flera år har fakulteten arbetat för att lägga slöjd vid HDK eller Valand. Men efter att konstnärliga fakulteten krävt konstnärlig prislapp för utbildningarna gick planerna i lås.

Enligt Per-Olof Thång är Chalmers intresserat av att förlägga slöjd dit och en

arkitekt fick i våras uppdraget att undersöka vilka lokaler som skulle kunna passa.

– Det pågår positiva och långtgående samtal med Chalmers. De har lokaler över och ser även fördelar med att lokalmässigt integrera arkitektutbildningarna med slöjdlärarytbildningarna.

Även lärarna på Klangfärgsgatan ställer sig helhjärtat bakom flytten.

– **VI ÄR VÄLDIGT POSITIVA** till det. Även om vi har bra, ändamålsenliga lokaler, skulle en flytt in till stan betyda mycket för våra studenter, som idag är helt avskärade från den akademiska miljön. Vi lärare eftersträvar också ett mer intellektuellt utbyte med övriga universitetet, säger inriktningsansvarig Kristina Larsson.

Per-Olof Thång tycker inte att det är ett identitetsproblem att lägga slöjd på Chalmersområdet.

– Arkitekter och slöjdlärare är båda samhällsinriktade utbildningar som har mycket att vinna på ett närmare samarbete. Dessutom kan man samutnyttja lokaler på ett bättre sätt än idag. Om allt går som planerat skulle en flytt till Chalmers till och med ge en bättre ekonomi.

DET FINNS ÄVEN historiska skäl bakom flytten till Chalmers, menar Kristina Larsson.

– Min farfar utbildade sig i början av seklet till civilingenjör på det som förr var Chalmers slöjdskola. Så cirkeln sluts, vilket känns bra.

En eventuell flytt av slöjduitbildningarna – som är ensamt i landet med att utbilda lärare i både trä, metall och textilsjöd – berör närmare 50 studenter och 5–6 lärare.

Allan Eriksson

Känd medieforskare tar plats i högsta ledningen

Forskning har alltid legat i topp när det gäller allmänhetens förtroende. Men nu dalar den siffran. Det kan bero på alla fuskavslöjanden på senare tid, menar Lennart Weibull, som ändå tycker att det är sunt med en kritisk inställning till forskarsamhället.

Nu blir denne expert på vad svenska folket tycker och tänker rektors ställföreträdare vid Göteborgs universitet.

LENNART WEIBULL ÄR, trots sin lågmälda framtoning, en av Göteborgs universitets kändisar, som ofta syns i medierna. Bland annat är han en av dem som står bakom de nationella SOM-undersökningarna, där allmänhetens förtroende för samhällets institutioner mäts med jämna mellanrum. Han har också, tills nyligen, varit dekan för Samhällsvetenskapliga fakulteten i sex år.

I våras var han en av dem som nominerades till rektor. Men han tackade tidigt nej. När nu hans namn kom upp som förslag till prorektor tyckte han att det var svårare att avböja.

- SOM PROREKTOR är man inte den yttersta chefen utan ingår i en grupp tillsammans med rektor, prorektor och rektorsråd, konstaterar Lennart Weibull. Det är heller inget heltidsuppdrag utan jag räknar med att också kunna få tid för forskning. Jag får även möjlighet att fortsätta driva frågor som är viktiga för mig, främst identitets- och imagefrågorna.

Eftersom Lennart Weibull betonar vikten av gemensamma beslut vill han inte uttala sig exakt om vad han kommer att göra som prorektor innan det

har diskuterats närmare inom ledningsgruppen. Men han ställer sig helhjärtat bakom den strategiska plan som rektor och alla dekaner tillsammans varit med om att utarbeta.

– Rektor Pam Fredman kommer från Sahlgrenska akademien och prorektor Margareta Wallin Peterson är naturvetare. Jag har med mig erfarenheter från hum-sam-området och har lite andra nätverk. Jag tror att det är bra om man erfarenhetsmässigt kan komplettera varandra i en grupp, besluten blir helt enkelt bättre om man är olika än om alla rusar åt samma håll.

Något som ligger Lennart Weibull varmt om hjärtat är Rådet för identitets- och imagefrågor, som bland annat arbetar med att skapa en tydligare profil för Göteborgs universitet.

- FLERA UNDERSÖKNINGAR visar att bilden av Göteborgs universitet är diffus ute i samhället men också inom GU. Å ena sidan kanske ett brett universitet per definition måste bli lite diffust, å andra sidan är det olyckligt om okunskapen är stor om vad Göteborgs universitet egentligen står för. Även de skilda delarna av universitetet har olika behov av profilering. Jag brukar hänvisa till familjemetaforen: De olika delarna kan betona sitt förnamn om de vill, men de måste ändå ha med efternamnet.

– Göteborgs universitets främsta uppgifter måste alltid vara att bedriva forskning och utbildning av hög kvalitet, betonar Lennart Weibull. Ledningens allgigande är att ge så bra förutsättningar som möjligt för fakulte-

ternas arbete bland annat när det gäller samordning av resurser.

Ledningen bör också ta ett ansvar för kommande generationer, inte minst när det gäller att anställa unga forskare.

– De unga måste känna att vi vill satsa på dem. Ett sätt är att låta universitetsledningen behålla mer pengar centralt som sedan kan användas för särskilda insatser som exempelvis post dok.-anställningar.

BLAND DE VIKTIGASTE FRÅGORNA för ledningen är hur Göteborgs universitet ska kunna hävda sig forskningsmässigt, menar Lennart Weibull. Det handlar bland annat om att locka till sig externa medel.

– Men den externa finansieringen innehåller en paradox: Å ena sidan vill vi förstås dra till oss mer pengar. Å andra sidan gör den externa finansieringen universitetet mer svårstyrt och skapar en risk att vi förlorar kontrollen över verksamheten. Inom vissa mindre ämnen kan man också börja tycka att det inte är lönt att söka externa pengar eftersom man vet att chansen att få något är så liten. Men det kanske går att lösa genom att skapa samverkan mellan flera ämnen så att de tillsammans blir en attraktiv miljö.

Tanken att utbildning och forskning hänger nära samman är något som Lennart Weibull sätter stort värde på. Forskningen blir bättre om den bedrivs i en miljö med nära studentkontakter. Han är därför kritisk till den internationella trend som går ut på att etablera särskilda forskningsinstitut vid sidan av universitetet.

Lika viktig anser han att internationaliseringen är och där har Göteborgs universitet mycket kvar att göra.

Det gäller bland annat arbetet med Bologna-processen, som inte bara går ut på att samordna olika europeiska utbildningssystem, utan också handlar om att se till att en kandidatexamen ska ge anställningsbarhet.

– Vi måste ta ett större ansvar för vad som händer med studenterna efter avslutad utbildning, annars kommer vi inte att kunna rekrytera nya studenter i samma takt som nu.

Lennart Weibull är inte bara en kändis ute i samhället. Även inom GU har han ett starkt stöd som gör att hans ord väger tungt. Han har inte varit rädd att säga vad han tycker exempelvis när det gäller det nya fördelningssystemet Resurs 07. Det handlar om att medlen till fakulteterna för utbildning och forskning nu även inkluderar medel för lokaler.

- LOKALERNA UTGÖR en dyr och viktig post som styrelsen har all anledning att noga följa. Men det var ändå ett olyckligt beslut som togs i somras genom att dess konsekvenser inte analyserades. Resurs 07 är ett marknadsanpassat system som innebär klara risker när förhållandena inte är stabila och som dessutom riskerar att motverka den samverkan mellan fakulteterna som vi eftersträvar. Men beslutet är taget, och nu får vi noga följa upp vad som händer, menar Lennart Weibull.

Eva Lundgren & Allan Eriksson

Femtioåring med bred profil

År efter år har Psykologen dragit mängder av sökande till sina utbildningar. I år firar institutionen 50 år och möter nya utmaningar.

FRÅN ATT HA VARIT ett ämne i periferin i början på 1950-talet är psykologi ett av de mest eftertraktade ämnena bland studenter idag.

Men psykologiska institutionen vid Göteborgs universitet har också lyckats särskilt väl med att informera och intressera en bred allmänhet, den tredje uppgiften, poängterade rektor Pam Fredman när hon talade vid invigningen av jubileet i september.

Till exempel är Psykologens föreläsningar och experiment under Universitetets vecka och Vetenskapsfestivalen populära. Även under 50-årsfirandet passade institutionen på att bjuda på aktiviteter och föreläsningar med två dagars öppet hus.

FIRANDET AV institutionens femtio år blev annars fyllt av såväl tillbakablickar som visioner om framtiden.

– Det är viktigt att reflektera över vilken tradition man tagit över och vilken man förmedlar vidare, vart man är på väg, sade idéhistorikern Ingemar Nilsson, som varit med att ta fram jubileumstidskriften för Psykologen.

Fram till 1956 samlades pedagogik och psykologi under samma institution vid Göteborgs universitet. Men även om ämnet fortfarande har många beröringspunkter med pedagogik, till exempel inom språkinläring, har även helt andra områden utforskats, bland annat mot arbetsliv, kognitions-, motivations- och socialpsykologi och hälsa, handikapp och åldrande.

PEKKA NIEMI, professor vid Åbo universitet i Finland, som gjort utvärderingar på uppdrag av Höskoleverket, höll också tal. Hans intryck av Psykologen är en

institution med platt organisation där hierarkin snarare byggs ner.

– Institutionen i Göteborg utmärker sig för att avståndet mellan student och prefekt är litet, sade Pekka Niemi.

Hans uppfattning är att psykologiska institutionen kommer att behöva släppa fram mer konkurrens i framtiden:

– Jantelagen får inte börja råda. Några starka måste ges möjlighet att ta utmaningar och profilera sig. Det hänger ihop med att externa finansierare blir allt viktigare.

I GÖTEBORG har vi en unikt lång tradition av biologisk psykologi och vi har en ovanligt mångfasetterad forskning inom utvecklingspsykologin: från forskning om barn och ungdomar till åldersforskning, såväl på normalfunktion som på funktionshinder, säger prefekt Erland Hjelmquist. Vi har även en stark forskning inom beslutsfattande, miljö- och organisationspsykologi. Tillsammans ger det oss en profil som skiljer oss från andra institutioner.

Han ser också möjligheter att utöka samarbetet med till exempel humaniora och naturvetenskap i framtiden:

– En av utmaningarna är definitivt att utveckla det tvärvetenskapliga och internationella arbetet ytterligare.

Viveca Bladh

Psykologen, som flyttade till Linné 1995, hör till de äldsta institutionerna vid Göteborgs universitet.

Hur har Psykologen utvecklats under sina 50 år?

Sven Carlsson, professor emeritus vid psykologiska institutionen.

Hur har Psykologen förändrats under din tid?

– Det är en kolossal utveckling – det går inte att jämföra på samma dag. När jag började som student 1957 fanns institutionen sedan några år i en gammal enfamiljsvilla på Södra Vägen där sov- och vardagsrum gjorts om till undervisningslokaler.

– Då var utbildningen väldigt annorlunda och innehöll mycket experimentell psykologi, där man var noga med att göra mätningar som skulle kunna upprepas exakt. Det var en helt annan föreställning om vad som var viktig psykologisk kunskap, praktisk psykologi, till exempel psykoterapi, fick man i princip lära sig själv efter utbildningen om man siktade på att arbeta som psykolog.

– På 1960-talet blev det plötsligt en stor tillströmning av studenter. Från att ha varit cirka 30, sökte 500 till kurserna. Då fanns inga spårar med till exempel betygskrav. Föreläsningar fick spridas ut och hölls bland annat i lägenheter, i biografen och ett garage. Forskningsaktiviteten var nog lägre än vid landets övriga psykologiska institutioner, men på 1970-talet började förspårningen knappas in, främst genom att vi fick nya professorer och andra forskare. Bland annat introducerades den kognitiva psykologin vid institutionen. Nu startade också den första egentliga psykologutbildningen och det blev då nödvändigt att få in psykoterapi i utbildningen. Men det var inte lätt att hitta kompetens i området, så lärare från USA och England rekryterades.

Sven Carlsson har också skrivit kapitlet *Från ett källarhål i jubileumsskriften Ett ämne blir till*.

Ingela Thylefors, universitetslektor och forskare vid psykologiska institutionen:

Vad står Psykologen för i jämförelse med andra universitet?

– Jag tycker att vi står för den tillämpade psykologin. Kanske för att jag är färgad av min bakgrund. Jag började med klinisk psykologi och inriktade mig sedan gradvis mot organisation och arbetsliv – jag har alltså hållit mig till områden där man omsätter forskningen i praktiskt arbete.

– Vi konkurrerar ju med andra universitet, men jag tror att vår tillämpade profil ger lite större möjlighet till uppdragsforskning. Vi har nära samarbete med till exempel Västra Götalandsregionen, Arbetsmarknadsverket och delar av det västsvenska näringslivet.

Studentgrupperna har alltid varit mycket blandade när det gäller åldrar och bakgrund, möjligen har studenter med invandrarbakgrund minskat något de senaste tio åren, men det är enbart en upplevelse jag har. Jag blir hoppfull när jag ser dagens studenter som är mycket professionella och målmedvetna.

– Att se sin roll i samhället tror jag är Psykologens viktigaste uppgift och jag tror att vi kan förbättra oss till exempel genom att bli mer alerta i den offentliga debatten.

Julgransmask som växer på hjärnkorall.

FOTO: MILOS PEKNY

Konstupplevelser under vattnet

Skulle du vilja göra en resa 300 miljoner år bakåt i tiden? Det är vad Milos Pekny gör när han dyker bland hajar och koraller.

Ett av hans stora intressen är nämligen undervattensfotografering.

Fritid FÖR ÅTTA ÅR SEDAN öppnade sig en helt ny värld för Milos Pekny, professor vid institutionen för neurovetenskap och fysiologi. Tillsammans med sin fru tog han en dykarkurs och sedan dess har hans fotograferingsintresse förvandlats till en passion för att ta foton på de märkliga växter och djur som finns långt under havsytan.

Milos Pekny

– FÖR NÅGRA ÅR SEDAN dök vi utanför Bahamas för att ta foton på korallreven. Man bör dyka på natten, det är då koralldjuren vågar sig ut för att jaga och om man bara är försiktig kan man få mycket fina foton. Det bästa är att dyka på cirka 10–15 meters djup, inte mer, för då förlorar man ljus och kan heller inte vara nere så länge. Folk blir förskräckta när de får veta att vi dök bland hajar, men det händer nästan aldrig några olyckor. Det som borde oroa människor är inte farliga djur utan dåliga kostvanor och för lite motion.

Bland de märkliga djur man kan få se bland korallerna finns flamingotungan – en snigel som egentligen är helt vit men som kan dra en färgglad hinna över kroppen som underlättar andningen.

– Där finns också en korall som kal-

las hjärnkorall eftersom den ser ut som vecken på en hjärna. På denna korall kan man få se julgransmaskar som faktiskt har antenner som liknar en julgran. Själva masken lever i ett rör som den bygger på korallens yta. Ett annat spännande och uråldrigt djur är hästskokrabban. Att dyka bland koraller är att förflytta sig till en värld som knappt har förändrats på 300 miljoner år.

Gotland och Fårö är platser i Sverige där Milos Pekny tycker om att dyka. Men allra roligast är det att vara i varma vatten där man inte behöver ha torrdräkt på sig, menar han.

– När man dyker rör man sig i tre

dimensioner, vilket ger en väldig känsla av frihet, som att flyga. Man blir ödmjuk när man upptäcker denna vackra undervattensvärld som är lika okänd för de flesta människor som den värld vi forskare kan se i mikroskop när vi undersöker en del av en cell eller en vävnad. Havet är ju livsviktigt för allt liv, inte minst eftersom en stor del av allt syre på jorden produceras av havets alger. Då blir man förfärad när man tänker på all den förorening och förstörelse vi människor utsätter haven för och som bara ökar.

KORALLREV – biologi som konst hette en utställning som Milos Pekny gjorde för Naturhistoriska museet för fem år sedan. Utställningen bestod av 26 väl valda foton.

– Att göra en utställning är roligt men inte så lätt. Jag har mängder med bilder men det gäller att välja ut ett fåtal som verkligen har ett budskap. Sedan är det viktigt att kunna placera fotona så att de kommer till sin rätt och får mycket rymd runt omkring sig. Ju mer intresserad av foto man blir desto mer kritisk blir man. Om jag lyckas ta ett tiotal riktigt bra foton under mitt liv – ja, då kommer jag att vara nöjd.

Har du ett fritidsintresse som du vill berätta om, hör av dig till GU Journalen, e-post. gu-journalen@gu.se

Eva Lundgren

Hans Månson till JMG

◆ **Hans Månson**, Sydsvenska Dagbladets förre chefredaktör, är ny gästlärare i praktisk journalistik vid JMG. Han har tidigare bland annat arbetat som inrikeschef, nyhetschef och biträdande redaktionschef på Svenska Dagbladet och varit verksam på Rapport och Aktuellt. Han är också etikkrönikör i Pressens Tidning. Just etikfrågor hör till de områden som Hans Månson tänker fokusera mest på som gästlärare under sitt år vid Göteborgs universitet.

Utbytesbesök från Aten

◆ – **Göteborg är ungefär** som Boston – samma klimat, samma dofter, till och med husen påminner om varandra.

Så sade Nikos Mandalos, som under en augustivecka besökte Göteborgs universitet.

Nikos Mandalos arbetar vid International Relations Office, University of Patras i Aten. Han besökte GU på ett så kallat Santander Staff Exchange, ett utbytesnätverk mellan ett antal europeiska universitet som ger anställda möjlighet att besöka något av de andra medlemsuniversiteterna.

– Jag har träffat kollegor på International Office och Humanisten och har fått se hur ni här arbetar med internationalisering. Göteborgs universitet är så stort medan vi bara har en fakultet, så det är mycket som skiljer, men det gör inte utbytet mindre intressant. Det är alltid givande att se hur andra gör, vad man prioriterar, hur man löser ekonomiska problem, vilka resurser man har.

En vecka är inte så lång tid men man hinner ändå bilda sig en ganska god uppfattning om det andra lärosätet, menar Nikos Mandalos. Han vill gärna att anställda från Göteborgs universitet återgäldar hans besök.

– Språket kan vara ett problem. Det är rena rama grekiskan säger ni visst här i Sverige när något är obegripligt. Men det är inte så svårt att det inte går att lära sig. Vi har mycket populära intensivkurser för utländska studenter som brukar fungera väldigt bra. Dessutom tycker greker om svenskar. Det finns kulturella skillnader också förstås men sådant brukar ordna sig.

Skälet till att Nikos Mandalos valde att åka till Sverige var att han hört från kollegor att svenska universitet håller hög klass.

Santandergruppen utlyser varje läsår 18 resestipendier à 500 euro för besök vid något av de andra medlemsuniversiteterna. Ansökan ska innehålla en formell inbjudan från det universitet man vill besöka. Sista ansökningsdag för 2006/2007 är 31 oktober 2006.

Mer information finns på: <http://www.sgroun.be/noticeboard/files/Guidelines.pdf>

Nikos Mandalos

Under åren har Lisa Franzén gjort flera hundra doktorshattar och nu är hon i full gång med hattarna inför den kommande promotionen vid GU.

Den ädla konsten att göra en

– Rock'n' roll och hattmakeri hör ihop, säger Lisa Franzén och vrider upp volymen i verkstaden på Västra Skansgatan.

Flitens lampa lyser vardag som söndag. Höstens doktorer ska ha sina hattar i tid och i Göteborg är det Lisa som skapar dem. Från början till slut. Med lite hjälp av kollegan Sandra och Elvis Presley förstås.

DET ÄR SEN september och ännu märkligt sommarvarmt i Göteborg. Promoveringarna avlöser varandra runt om i landet och Lisa Franzén veckar vant det svarta tyget runt ännu en kulle. Nästa dag ska hon till Jönköping för att se till att hattarna sitter som de ska på de nya doktorerna. Och i helgen väntar ännu mer arbete – Göteborgs universitet är bland de sista i den långa raden av höstens promoveringar. Den 21 oktober kröner Lisas hantverk ännu ett sällskap lärda kvinnor och män.

– Jag har gjort flera hundra doktorshattar. Det exakta antalet vet jag faktiskt inte men det är i alla fall tur att inte alla som promoveras beställer hatt, det skulle aldrig fungera, säger hon.

SKRÅET BILDADES redan i slutet av 1500-talet och idag står faktiskt hela det traditionella hattmakaryrkets existens och faller med universitetens efterfrågan på doktorshattar.

– Förutom min mästare, Mark Eriksson i Stockholm, finns det inga fler aktiva hattmakare med gesällbrev i Sverige, säger Lisa som har avlagt gesällprov både som modist (damhattar) och hattmakare (herrhattar).

Idag är hon 30 år och kan se tillbaka på en lång resa som med stor målmedvetenhet fört henne till rörelsen i den egna verkstaden.

Men egentligen började allt med att hon som tonår-

hatt

ing ville bli frisör. Hon experimenterade med sitt eget hår – gav det ständigt nya kulörer – men kom till sin stora besvikelse inte in på frisörskolan. Tillfälligheter tog henne till Oslo och en praktikplats på Operan.

– **JAG PROVADE MIG** runt på olika avdelningar och fastnade på mask- och hattavdelningen. Där fanns det alltid mycket att göra. Jag minns att mitt första uppdrag var att göra känselspröten till en gräshoppa.

Praktiken blev till en fyraårig lärlingsplats på hattavdelningen. Ett stipendium förde henne ut i Europa och nya erfarenheter. I London, i Finland och så småningom också i Stockholm.

– Det var där jag träffade Mark och insåg att det var hattmakare jag ville bli, säger hon. Året var 1998.

Tillbaka i Oslo efter resorna avlade hon så småningom gesällprovet som modist, men det skulle dröja ytter-

ligare fyra år innan Lisa definitivt lämnade Oslo för att bli lärling hos Mäster Mark i Stockholm.

TORSDAGSFÖRMIDDAGEN närmar sig lunch i hattmakeriet när telefonen ringer om en förfrågan från Luleå tekniska universitet. En man knackar på dörren för att höra om det går att fixa till favoritkepsen, fastighetsskötaren tittar förbi och terrierhundarna Charlie och Chaplin blir allt gladare för varje ny besökare. Arbetsdagen tenderar att bli lång i verkstaden och ofta måste Lisa ta både lördagen och söndagen till hjälp för att hinna leverera i tid.

– Men att sätta nyckeln i dörren och känna att det här har jag byggt upp, är värt allt. När banken frågade om jag inte skulle börja pensionsspara sa jag: ”Men jag kommer aldrig att gå i pension, jag ska vara hattmakare så länge jag lever!”

Det är en egen liten värld som döljer sig därinne bakom glasdörren. En verkstad i två våningar med extremt välutnyttjade kvadratmetrar. Där finns verktyg och redskap de flesta av oss aldrig sett förr, än mindre kan namnet på. Stockar, järn, tyg. På väggarna bilder och gesällbrev som förstärker känslan av att här arbetar en hantverkare som en länk i en lång tradition.

– Det finns minst fyra hattmakare här, säger Lisa, sveper runt med blicken och berättar om den viktiga konformatören – ett instrument som mäter huvudet. Den fick hon med sig av mäster när hon lämnade Stockholm för att öppna eget i Göteborg.

– Marks egen mäster i Stockholm kallades Hatt-Frasse, efter honom har jag en stomme och några verktyg och när Ove Lostad i Jönköping lade av för några år sedan fick jag köpa hans grejer. Spegeln var hans. Och arbetsbordet.

MARK ERIKSSON, Ove Lostad, Hatt-Frasse – män som mötts och möts av erkännande för sitt kunnande. Om det är något 30-åriga Lisa tycker är jobbigt så är det just den brist på respekt hon snart sagt dagligen måste hantera. Folk som utan kunskap om hantverket ändå tycker sig ha rätt att ifrågasätta och nonchalant kommentera tidsåtgång eller prislapp. Nästan lika mycket irriteras hon av dem som kallar sig hattmakare utan att ha utbildning och aldrig varit i närheten av ett gesällbrev.

– Just den här schellackstommen som vi gör – det är ju det som är det ovanliga. Men folk förstår ju inte vilket arbete det är ...

Utgångsmaterialet är bomullsväv och schellacksflingor. Sedan kokas en vattenlack bestående av schellack, vatten, ammoniak och terpentin. Den kokar några timmar för att sedan svalna. Bomullsväven doppas i vattenlacken och spänns upp på stora ramar där den sedan får torka. Efter det klipps partier ur väven för de olika delarna.

BRÄTTET BESTÅR AV tre lag bomullsväv, två yttre som är tunna och ett inre som är lite tjockare. Schellackflingor läggs direkt på tyget och smälts in så att brättet blir hårt.

Sedan monteras och smälts delarna ihop med hjälp av heta järn, därefter är den så kallade schellackstommen klar. Den ska sedan kläs med ripsty – ett tyg som kommer färdigt från Italien och som är specialvävt just för doktorshattarna. Tyget ska fästas och veckas runt kullen – ett av de många svåra momenten under den långa vägen mot färdig hatt.

– Man sticker sig väldigt mycket i början, men så småningom reagerar man knappt längre...

Efter veckningen väntar roulékanten – det är den lilla kanten som går runt hatten. Den ska klippas till, renskäras och pressas mot tyget. Brättet bearbetas så det får den rätta formen. Det ska pressas och borraras och sättas på plats innan det är dags för band, hattrem och foder. Och självklart – märket runt kullen.

Totalt handlar det om närmare 90 moment med

hälften så många specialverktyg för att göra en hatt. Arbetet tar ungefär fem timmar, men för att vara effektiv kan Lisa till exempel ägna en hel dag åt att bränna brätten.

– Jag har funderat på att flytta hit en bäddsoffa för att förlänga dygnet. Det blir mycket arbete men jag har det ju väldigt bra, jag får jobba med det jag tycker är absolut roligast.

– **MÄSTER LÄRDE MIG** att man ska ha kul när man arbetar. Hos honom var det ofta rock'n'roll. Varje fredag eftermiddag skruvade han upp ljudet lite extra och så dansade vi till Lucille i verkstaden.

– Jag kan känna att Hatt-Frasse, Ove, Mäster och de andra är med i min dag här i verkstan – och jag är övertygad om att det finns ett hattmakeri där uppe i himlen också. En verkstad med hattar och rock'n'roll.

Lars Hjertberg

fakta

Hatthistorik:

Hatt har använts sedan forntiden av såväl kvinnor som män i vitt skilda kulturer. I vissa sammanhang har hatten representerat status och makt. Många har valt huvudbonad till skydd mot vädrets makter medan ytterligare andra burit hatt som ett prydnadsplagg. Modet har växlat kraftigt genom seklen liksom materialet de tillverkats av. Från halm och strå till tyger, skinn och filt.

Svenska hattmakare:

Hattmakare omnämns redan i Västgötalagen på 1300-talet. Skräet etablerades 1597. På 1790-talet fanns det i Sverige 212 verkstäder i 70 städer. Under 1800-talet och fram till 1900-talets första decennier utvecklades det en omfattande marknad för landets många hattmakare.

Sedan 1960-talet har hatten inte längre kunnat försvara sin plats i herrmodet och bristande efterfrågan har lett till allt färre verkstäder och arbetstillfällen.

Doktorshatten:

På 1600- och 1700-talen kunde doktorshatten ha olika färger och till och med lite olika former. Idag är en doktorshatt hög, svart och veckad. Guldspännet alldeles ovanför brättet har olika utformning beroende på fakultet.

Vid Göteborgs universitet har till exempel en filosofie doktorshatt en lyra omgiven av lagerkrans i guldspännet, medan en ekonomie doktorshatt pryds av en merkuriestav i lagerkrans.

Mångkulturellt plagg:

Eftersom Frankrike var ett föregångsland inom hatttillverkningen har många av hattmakarens specialverktyg franska namn, men det svenska hattmodet har genom seklen inspirerats av många olika kulturer.

På 1830-talet uppfanns till exempel den hopfällbara chapeau-claquen i Frankrike. Vid ungefär samma tid blev den bredbrättade slokhatten modern i USA medan plommonstopet utvecklades i England. Där kallas den för övrigt bowler-hatt efter sin upphovsman

Pris: En doktorshatt gjord enligt konstens alla regler kostar idag 3 875 kronor inklusive moms.

Vill du gå på doktorspromotion?

Lördagen den 21 oktober är det högtidlig doktorspromotion vid Göteborgs universitet.

Om du är intresserad av att bevista arrangemanget, kontakta Roger Palmqvist på Marskalkskontoret: 031-773 1220, Marskalkskontoret@adm.gu.se

Ny teknik får oss att lära om

I ett ljust litet rum på Nya Pedagogen, med väggar gjorda av glas, sitter Roger Säljö och funderar på vad kunskap är. Det livslånga lärandet har ju blivit ett begrepp – men hur går det egentligen till när man lär sig något? Det vet man faktiskt inte så mycket om.

TEXT Eva Lundgren | FOTO Hillevi Nagel

LÄRANDE, SAMVERKAN och kommunikation med ny teknik i det moderna samhället – så kallas på svenska det projekt som Roger Säljö kommer att ägna en stor del av sin tid åt de närmaste tio åren. Det är den enda forskningsmiljö vid Göteborgs universitet som fått medel från det så kallade Linnéstödet och förutom pengarna innebär stödet en stor ära. Av de drygt hundra sökande toppmiljöer i hela Sverige som blev nominerade av sina lärosäten, var det bara tjugo som blev beviljade.

Projektet är angeläget, dels förstås för att utbildning har blivit allt viktigare i vårt samhälle. Men också för att det handlar om ett område som är märkligt outforskat. Trots att vi alla gått i skolan, många av oss har barn som går där nu och trots att vi faktiskt lär oss saker och ting hela tiden, vet forskarna inte så mycket om vad som händer exempelvis när ett litet barn, efter månader av övning, plötsligt förstår hur man gör när man läser.

– Ett tydligt exempel på hur skenbart enkelt det kan gå till fick jag själv vara med om när jag bodde med min familj i San Diego för ett tjugotal år sedan. Min lilla dotter Karin hade just börjat public school och efter några månader hörde jag henne tala engelska utan några som helst problem. Hon hade också lagt sig till med den mycket speciella dialekt man har i södra Kalifornien.

Alla människor använder en massa kunskaper varje dag utan att tänka på det. Du som läser denna artikel använder dina läskunskaper och kunskaper i svenska, men du har också fått använda dina informationskunskaper för att hitta artikeln. Kanske har du även läst liknande artiklar tidigare och kan göra jämförelser. Dina kunskaper bygger i sin tur på en väldig mängd generationers vetande som ackumulerats genom årtusenden och som nu utnyttjas i det moderna samhället.

– Det finns egentligen ingen gräns för vad människor kan lära sig, menar Roger Säljö. När boktryckarkonsten kom och boken blev mer allmän innebar det en revolution för det mänskliga vetandet och dess spridning till nya grupper. Plötsligt behövde man inte hålla allt i huvudet och man kunde till och med ta del

av vad människor tänkt för flera hundra år sedan. Den moderna IT-tekniken innebär en liknande revolution. Nu kan man sitta vid sitt skrivbord hela dagen och ha tillgång till nästan allt mänskligt vetande utan att behöva resa sig ur sin stol.

Tekniken har förändrat vårt sätt att söka kunskap, men också förändrat innehållet i vad vi behöver kunna och veta.

- DET ÄR OSÄKERT OM det blivit bättre eller sämre men det har i alla fall blivit annorlunda. För bara tioåret är sedan kunde den som gillade att meka med motorer bli bilmekaniker. Idag är det inte så enkelt, förutom att en bilmekaniker måste veta en massa om elektronik måste han eller hon också vara duktig på att läsa komplicerade instruktionshandlingar, både på svenska och engelska. Den som inte klarar det här kommer att leva i en mycket begränsad värld.

Det är därför Roger Säljö's forskningsprojekt bland annat ska studera hur den digitala tekniken omvandlar våra kunskaper, både på individuell och samhälls nivå.

En annan viktig del av projektet innebär att man ska bygga upp ett videolaboratorium där lärare får möjlighet att dokumentera sina lektioner och filma delar av sin undervisning för att bättre förstå hur de agerar inför eleverna.

– Det finns redan inspelat material från matematik- och specialundervisning sedan hela 50 år tillbaka i tiden. Det här materialet är unikt och mycket värdefullt, inte minst när det gäller förståelse för hur utbildningen har utvecklats genom åren. Vi hoppas bli en internationell nod när det gäller dokumentation av skolan och att vi ska bli en tillgång inte minst för lärarstudier.

ROGER SÄLJÖ HAR ÄGNAT hela sitt yrkesverksamma liv åt frågor som rör utveckling och lärande. Han disputerade i inlärningspsykologi vid Göteborgs universitet 1975, kom så småningom till Linköping där han var verksam vid Tema Kommunikation i drygt 13 år, och återvände sedan till Göteborg 1997.

– Jag har också varit mycket utomlands, bland annat i USA, Tyskland och Holland. Längst tid utomlands har jag tillbringat i Tyskland och förra året var jag en termin i Göttingen. Jag är kanske en av få beteendevetare i Sverige som känner till vad som händer inom området i Tyskland. Det som är spännande med att arbeta i andra länder är att det överallt finns en gemensam universitetssidé som sträcker sig nästan tusen år tillbaka i tiden. Men inom denna idé ryms så många olikheter inom mitt fält. I Tyskland odlar man exempelvis sitt humanistiska arv medan amerikanerna är mer empiriskt inriktade. I USA är lärar- och forskarrollen mycket mer enhetlig, man undervisar helt enkelt i det som man forskar om. I mitt fall skulle jag vilja kalla detta fält *literacy*, förmågan att kunna använda och tänka med hjälp av skrift och symboler. I Sverige är universitetskurser avpersonifierade, en A-kurs ser ut på samma sätt oavsett vem som håller i den. Studenterna vet ofta inte vilken specialitet läraren har och undervisningen blir på så sätt mer anonym här.

När Roger Säljö var i San Diego möttes han av en mycket blandad lärarkår.

- EFTERSOM MINA KOLLEGOR kom från världens alla hörn kände jag mig inte som någon riktig utlänning. Jag kände mig väl inte som amerikan heller men kanske som kalifornier. Min familj var med och vi levde ett ganska behagligt liv. Jag rekommenderar alla att förlägg en tid utomlands om man kan, det är väldigt utvecklande. Men det är förstas lättast när barnen är små och kan följa med utan större problem.

Att vidareutbildning är viktigt har väl knappast undgått någon. Men alla kanske inte känner till att det idag faktiskt är fler vuxna som deltar i någon form av kurser än det finns barn och ungdomar i skolan.

– Att utbilda sig har alltmer kommit att bli ett sätt att vara och utveckla både sig själv och samhället, menar Roger Säljö. Men vi har en väldigt konkurrensorienterad syn på utbildning, vilket innebär att man gärna betonar sådant som går att mäta framför kreativitet och problemlösningsförmåga. Då och då kommer det larmrapporter om att svenska barn halkat ner på den internationella listan när det gäller läsning eller matematik och alla anklagar skolan. Men skolan är bara en spegel av samhället och de problem som visar sig där, är pro-

»Men skolan är bara en spegling av samhället...«

blem som finns även på andra håll. Det gör att det är svårt att jämföra skolor i olika länder, för förutsättningarna och ambitionerna kan variera väldigt. Om man bara ser skolan ur konkurrenssynpunkt blir man heller aldrig nöjd, det går ju alltid att bli bättre och man kan alltid utsätta barnen för ännu större press.

ETT EXEMPEL PÅ hur svårt det kan vara att urskilja var och hur människor lär sig något är det faktum att svenska barn brukar klara sig bra när det gäller kunskaper i engelska och när det gäller att läsa.

– Ett skäl, som inte har något med skolan att göra, kan vara att vårt lilla land inte har råd att låta dubba amerikanska filmer, utan de flesta svenskar sitter varje dag framför tv:n och läser textremsor samtidigt som de hör engelska ord och uttryck. Textremsorna har säkert en enorm betydelse ur folkbildningssynpunkt och språkfärdighetssynpunkt.

Även om skolan ofta får klä skott när ungdomar har problem, har skolan vid närmare analys paradoxalt nog störst betydelse för de elever som klarar sig sämst.

- FÖR MÅNGA BARN är skolan den enda fasta punkten i tillvaron. Den svenska skolan har en ambition att vara inkluderande, så att så många som möjligt får plats. Men det finns tendenser åt andra hållet också. Många barn får så kallade bokstavsdiagnoser, exem-

pelvis adhd. Det är intressant att se hur dessa begrepp används för att hjälpa barnen samtidigt som de ger dem en identitet som handikappade. Det är inte så att jag vill förneka att barn kan ha svårigheter men frågan är om det är själva barnet som är problemet eller om barnet befinner sig i en situation som är problematisk.

När den allmänna folkskolan infördes i Sverige 1842 var läsförmågan redan ganska utbredd i landet. Svenskarna är ett läsande folk, men kraven har ständigt höjts.

– Idag är det viktigare än någonsin att kunna, inte bara läsa, utan också själv producera en text. Förhållandet mellan skolan och eleven har också förändrats: för hundra år sedan kom de flesta elever från samma bondemiljö och de gick till skolan för att lära sig saker som var helt nya för dem. Idag kommer eleverna från alla möjliga olika miljöer där alla har olika förkunskaper och det är inte säkert att skolan har ett kunskapsförsprång. Det skolan lärde ut förr handlade mycket om drillövningar, det var psalmverser och multiplikationstabellen. Bara en liten elit gick vidare till högre utbildning och de fick bland annat lära sig latin och avancerad matematik som de kanske inte hade så mycket nytta av i arbetslivet. Idag går i princip alla ungdomar vidare till gymnasiet och det skolan ska lära ut måste vara sådant som man faktiskt behöver ute i samhället, som att förstå vad man läser, vad som i det väldiga informationsflödet är relevant och hur man själv uttrycker sig så att andra förstår. Förr var det bara en liten elit som fick förhålla sig till nyheter inom tekniken, idag är modern teknik något som påverkar var och en.

SAMHÄLLETS FÖRÄNDRING märks kanske främst hos de unga. Förr var barn ute och lekte, idag sitter många timme ut och timme in framför datorn och chattar eller spela olika spel.

– Det som oroar mig är att många unga pojkar läser allt mindre. De kommer att få problem i ett samhälle där läsning är så viktigt. Men annars ska man akta sig för att vara fördömande. Vi lever i ett samhälle som ger dubbla budskap – å ena sidan tillhandahåller man tekniken i form av tv, spel och annat, å andra sidan förfasar man sig över ungdomens användning av den. Jag tror att det viktiga är att ungdomarna är engagerade, det är då de lär sig, vare sig de läser böcker eller spelar interaktiva spel. Men text och läsning är, och kommer att vara, en viktig väg till kunskap i vårt samhälle.

ROGER SÄLJÖ

Yrke: Professor vid IPD, enheten för lärande och undervisning.

Aktuell: Forskningsledare för Lärande, interaktion och medierad kommunikation i det komplexa samhället, den enda forskningsmiljö vid GU som fick det så kallade Linnéstödets.

Familj: Hustrun Lena, två utflugna barn: Björn, civilingenjör/ekonom och Karin, medicinare, hundarna Trolle och Nelson (mycket väluppfostrade).

Bor: På behagligt promenadvstånd till Nya Pedagoger, sommarhus på Orust.

Intressen: Tennis, sport, resor, språk, litteratur och på sommaren särskilt engelska och isländska deckare.

Senast lästa bok: Bengt Beckman: *Svenska kryptobedrifter*.

Senaste film: *Lone star* (tredje gången).

Hejar på: Blåvitt

Motto: Life wasn't meant to be easy.

Nu är det åter dags för Universitetets vecka med över hundra föreläsningar och andra aktiviteter hos alla fakulteter. Här nedan är endast några av alla godbitar. Hela programmet finns på www.gu.se

Massor av populärvetenskap!

Universitetets vecka 21–29 oktober

Lunchföreläsningar:

Gör om mig!

Te-morgnarna i Nannygården, Th Phil och Änligens hemna visar hur vi kan få en vecka av yrren, en mer harmonisk lära, en mer hem och snälla barn. Varför är dessa så populära?
Thomas Johansson, socialpsykologi
Måndag 25 oktober, 12.00–13.00
Vasaparken, aulan

Manliga mönster och kvinnliga chefer

Ämnet var ämnet vid år kvinnan. Men kvinnor ser inte lika skärvarm och säger bryta mönster när lättare toppen.
Ellis Eriksson, Zentropia, forsknings- och företagsvetenskap
Tisdag 24 oktober, 12.00–13.00
Vasaparken, aulan

Brunetter och Blondiner

Tjuga tjejer i ett mångkulturellt sammanhang har intervjuats om sin syn på kärlek, sex, relationer, lust och vardag.
Margareta Håkberg, fil dr socialt arbete
Fredag 27 oktober, 12.00–13.00
Vasaparken, aulan

Lördag 21 oktober

Samhällsvetenskapens dag:

Sprängtrullsgatan 25

Privatisering för säkerhets skull?

Om privata säkerhetsföretag i vägnade kan bli lika säkra på biljetterna.
Jakob Bendixen, doktorand, freds- och utvecklingsforskning
10.00–10.45, sal K001

Efter valstugorna

Socialstrategi och medieteknik.
Booq Johansson, doktorand, journalistik och kommunikation
11.00–11.45, Hörsal Sappören

Sanning och rättvisa?

Högskolans beviljelse för forskning i Sverige.
Johanna Hansson, doktorand, freds- och utvecklingsforskning
13.00–13.45, Hörsal Husaren

Söndag 22 oktober

Handelshögskolans dag:

Arbetslivets nya förväntningar

Förväntningar på chefer och medarbetare har förändrats genom att nya krav på att ta ansvar och anpassningsförmåga alltmer berövas.
Hur hanterar chefer och medarbetare dessa förändringar? Flera olika forskare deltar.
11.00–12.45, Handelshögskolan sal C33

På väg mot en kooperativ marknadssocialism?

Johan Liden, docent, nationalekonomi
15.00–15.45, Handelshögskolan Volvosalen

28–29 oktober

Humanistdagarna:

Bäst före 12 års ålder

Om barnen och TV-reklam.
Mikael Nilsson, doktorand, filmvetenskap
Tisdag 28 oktober, 13.10–14.10
Humanisten, Lilla hörsalen

Var bärsärkarna vikingatidens värslingar?

Per Erik Nilsson, professor, religionsvetenskap
Söndag 29 oktober 13.40–14.10
Humanisten, stora hörsalen

Stadsdelsprogrammet:

Bra, snabblagad och billig mat

Att laga god och väringsriktig mat behöver inte vara en svår eller så lång tid. Praktiska exempel om mat både till vardag och helg.
Sofia och Arvidsson, universitetspunkt, matvetenskap för mat, hälsa och miljö (MHEM)
Lördag 22 oktober, 15.00–16.30
Förlunda kulturhus

Jazz, folkmusik, musikal, opera och klassiskt...

Vid Högskolan för scen och musik freds mötes, en klassisk musik. Här är det också några städer med just så – och kanske din favoritmusik. Kom och lyssna!
Onsdag 25 oktober 18.15
Blå Skället, Angered

Ännu mer ur programmet:

På strövtåg i mikrobernas värld

Välkommen in i mikroskopets värld osynlig värld som visar men med en stor mängd i det som kan bara kan upptäckas med mikroskop.
Kerstin Petersen, professor, institutionen för cell- och molekylärvetenskap
Måndag 23 oktober, 18.00–18.40
Pedagogen, sal AK 2137 (Sociala IT-sal)

Ett Göteborg för alla?

En lokal om mångfald, integration, trygghet och boende i Göteborg. Särskilt naturligt med tanken på placeringen av Södra Älvsborgens.
Mikaela Jönas, dr i lära, lära, forskning
Måndag 23 oktober, 19.00–21.00
Vasaparken, aulan

Kan Batman vara rosa?

Hälsa är viktig för barnen i förskolan och för barns uppfattning vad som är normalt respektive ovanligt.
Anette Hellman, doktorand, institutionen för pedagogik och didaktik
Tisdag 24 oktober, 19.30–20.00
Pedagogen, sal AK 2137 (Sociala IT-sal)

Fildelning: striden mellan pirater och poliser

Om olovlig nedladdning av musik och film från internet. Kritisk analys av poliser och musikanter.
The Pirate Bay
Mathias Kärr, fil dr, informationsvetenskap
Onsdag 25 oktober, 16.00–16.40
IT-universitetet Lindholmen
Hus Patricia, plan 2

Atkins diet och salta pinnar

En föreläsning från veckan om den metabola och tillräckligt forskning.
Institutionen för medicin vid Sahlgrenska akademien. Moderatör: Ulrik Nyström, professor

Hosmanskost vid Östersjön och Medelhavet

Lena Fjellqvist, doktorand

Ditt dagliga salt – nödvändigt men farligt!

Lena Fjellqvist, professor

Lördag 26 oktober, 18.30–20.20

Vasaparken, sal 10

GÖTEBORGS UNIVERSITET

För mer information kontakta Maria Eriksson 031-773 57 07, maria.eriksson@adug.gu.se

Han coachar juriststudenterna i mål

Teori är nog bra, men hur går det till i verkligheten?

Det får juridikstudenterna lära sig i olika rollspel när de studerar civilrätt. Kursansvarig är Claes Martinson som nu får årets individuella pedagogiska pris för sina nyskapande undervisningsmetoder.

ATT JURIDIK INTE ÄR något en gång för alla givet utan kan uppfattas olika i olika situationer är något man inte kan lära sig bara genom att studera lagtexter. Ändå är det en viktig insikt att ha med sig ut i arbetslivet, menar Claes Martinson, universitetslektor vid juridiska institutionen.

– Juridik är en social konstruktion. Det är först när studenterna själva utsätts för olika problem som de uppnår en djupare förståelse för hur komplex verkligheten kan vara. Det är för att hjälpa studenterna förstå att det inte alltid är så självklart vad som är rätt eller fel, som vi ser till att de kommer i kontakt med verkligheten redan under sin utbildningstid. Under kursen i civilrätt bjuds exempelvis ett företag in för att berätta om sin verksamhet och studenterna får använda sina kunskaper för att ge råd om hur de ska kunna utvecklas.

I VÅRAS VAR DET Almi Företagspartner som kom på besök. De hade avsatt en halvtimme för mötet med juridikstudenterna.

– Men de stannade i två och en halvtimme och fick mängder med frågor. Mötet ledde så småningom till att Almi fick ett nittiototal förslag från studenterna på hur de skulle kunna förbättra sin verksamhet bland annat när det gäller sjukfall och diskriminering. På Almi var man överförtjust, och studenterna fick en uppfattning om vilken mängd olika arbetsuppgifter en jurist kan ha.

Tillsammans med prefekten Mats

Glavå har Claes Martinson också utarbetat ett rollspel där studenterna får hjälpa ett företag i kris. För att rollspellet ska bli så verklighetstroget som möjligt samarbetar man med advokatbyrån Mannheimer Swartling som letar upp konkreta fall att arbeta med.

– Advokatbyrån är också med och bedömer studenternas förslag utifrån sin praktiska erfarenhet. På så sätt får studenterna konkreta exempel på hur olika jurister kan tänka och de får en övning i att hitta olika sorters lösningar. De får också lära sig vilka konsekvenser deras råd kan få och vikten av att ta ansvar för dessa.

Rollspelet är också en del av examinationen.

– JAG MENAR ATT en examination inte bara handlar om att kontrollera studenternas kunskaper. Examinationen är också ett utmärkt sätt att styra inläringen. På mina kurser har jag examinationsmoment var eller varannan vecka vilket innebär att studenterna ständigt får veta om de är på rätt väg. Klarar man delmomenten kommer man att klara den slutgiltiga examinationen också.

Även föreläsningar kan göras på olika sätt. Claes Martinson brukar inleda med att fråga studenterna vad de anser om ett visst problem eller hur en viss fråga ska lösas.

– Sedan diskuterar vi problemet tillsammans vilket innebär att studenterna bidrar till föreläsningarna lika mycket som jag gör.

För att underlätta när han föreläser har Claes Martinson utvecklat en skrivplatta som bland annat innebär att han inte måste vända sig bort från åhörarna när han ska skriva på tavlan.

– Jag använder samma sorts illustrationsplatta som många har istället för mus, kombinerad med lämplig programvara. Det jag skriver på plattan projiceras

Claes Martinson stödjer studenterna från kursens början till examen.

på tavlan bakom mig och allting sparas. Den student som vill kan alltså efteråt följa hur anteckningarna vuxit fram. Och jag kan gå tillbaka och se hur min undervisning varit uppbyggd. Eftersom mina föreläsningar inte är bestämda i förväg skulle jag annars ha ganska svårt för att komma ihåg vad jag sagt för kanske två veckor sedan.

För att göra det lättare för studenterna att öva in baskunskaper har Claes Martinson också gjort kortfilmer på cd med elektroniska övningar.

– STUDENTERNA KAN öva i sin egen takt och repetera så mycket de vill. Lösningförslag på övningarna skriver de i ett elektroniskt övningsforum där de får kommentarer av läraren. Att studenterna själva kan öva baskunskaperna innebär att föreläsningarna kan ägnas åt annat som är mer intressant, som diskussioner eller mer övergripande teman.

Att få pedagogiskt pris är naturligtvis uppmuntrande, både för Claes

Martinson och för hela juridiska institutionen. Men annars tycker han att pedagogiken uppmärksammas för lite vid universitetet.

– TILL NÅGON DEL beror det kanske på meriteringssystemet, där pedagogiska insatser trots allt inte räknas lika mycket som forskning. Det anses svårare att mäta, fast jag förstår egentligen inte varför. Att studentgrupperna är så stora innebär ett stort pedagogiskt problem. I andra länder har man kanske ett tjugotal studenter i en grupp, jag har 150–180 studenter. Jag har alltså inte en chans att lära känna var och en, jag kan inte ens komma ihåg vad alla heter. Den sociala kontrollen, där man verkligen ser till att studenterna tar ansvar för vad de lärt sig, uteblir på så sätt. Det tycker jag är oroande.

Det pedagogiska priset kommer att delas ut vid doktorspromotionen den 21 oktober.

Eva Lundgren

notiser

Framgångsrik fetmaforskare får Fernströmspriset 2006

◆ Professor Suzanne Dickson har utsetts till en av årets mottagare av Eric K. Fernströms pris. Priset är på 100 000 kronor och ges till en yngre, särskilt lovande och framgångsrik forskare. Enligt motiveringen får Suzanne Dickson priset för sin betydelsefulla upptäckt av ghrelinetts effekter på energiomsättning och aptitreglering.

Suzanne Dickson har verkat vid Sahlgrenska akademien vid Göteborgs universitet sedan 1999. Hon ansvarar nu för EU:s stora forskningssatsning mot övervikt och diabetes. Det är ett femårigt forskningsprojekt värt över 100 miljoner kronor. Inom projektet samarbetar 27 forskare från 11 länder för att bekämpa fetman.

Eric K. Fernströms Stiftelse delar

årigen ut sex priser på 100 000 kronor vardera till yngre, särskilt lovande och framgångsrika forskare. En forskare vid vart och ett av landets sex medicinska fakulteter utses. Priset delas ut 1 november på Forskningens dag i Lund.

Tummen upp för distanskurser

◆ De studenter som läser fristående kurser på distans är mer nöjda med sin undervisning än studenter som läser kurser i normal undervisningsform.

Det visar rapporten *Distansutbildning – ett alternativ?* som bygger på den studentundersökning av kursstudenter som genomfördes 2003.

Särskilt de studenter som läser IT-baserade kurser är nöjda med distansundervisningen, bland annat var gällande lärarnas engagemang, pedagogiska förmåga och intresse för hur det går för studenterna. Ett betydligt större antal IT-studenter menar också att de får tillfälle att diskutera under undervisningen.

Undersökningen visar även att distansstuderande tenderar att vara betyd-

ligt äldre, 31 år, än studenter som läser kurser i normal undervisningsform, 26 år. Fyrtio procent av IT-studenterna är 35 år eller äldre, jämfört med något över 20 procent bland normalstudenterna. En stor andel av distansstudenterna har barn och många är också förvärvsarbetande på heltid. En väsentligt större andel IT-studenter kommer från hem med låg utbildningsnivå, vilket indikerar att denna undervisningsform leder till en bredare social rekrytering.

En broschyr där de så kallade Stugundersökningarna presenteras i populär form kan nu beställas från Gudrun Balke, gudrun.balke@adm.gu.se
STUG-projektets hemsida: www.plana.adm.gu.se/stug

Det stora spelet om gr

TEXT Kajsa Asklöf | ILLUSTRATION Tomas Karlsson

Att göra ett författningspolitiskt rollspel av en grundlagskurs visade sig vara en pedagogisk fullträff. Studenterna jobbar så hårt att lärarna blir oroliga, och utvärderingarna är entusiastiska. Dessutom finns en chans att studenternas arbete indirekt påverkar vår nästa grundlag.

DET KRÄVS EN benägenhet för nya tankar och en villighet till extra ansträngningar för att få liv i ett så sakligt ämne som grundlagen. Henrik Oscarsson och Elin Naurin fördubblade sin arbetstid för att förvandla kursen *Svensk och jämförande politik* till ett grundlagskonvent. Lära genom att uppleva var tanken och så blev det genom det rollspel som Henrik Oscarsson och Elin Naurin utformade. Att ta fram nya spelregler är studenternas uppdrag.

– Den pedagogiska poängen var att levandegöra och praktisera ämnet genom att låta studenterna bygga sin egen konstitution. Det handlar om blod, svett och tårar och om något som man behöver kunna mycket om som statsvetare, säger Elin Naurin.

– Vi har ibland blivit oroliga för att studenterna jobbar för mycket, och får påminna dem om att de måste äta och sova också, säger Henrik Oscarsson.

EGENTLIGEN TOG ALLT sin början i en besvikelse. När regeringen tillsatte grundlagsutredning 2004 för att se över vår nuvarande grundlag, hade många statsvetare hoppats på att fler grupper i samhället skulle få komma till tals än politiker, berättar Henrik Oscarsson. Ett grundlagskonvent där olika intressegrupper kunde få ge sin syn på saker och ting hade varit en modell för att öka det demokratiska inflytandet. Nu beslutade istället politikerna att de själva ska få utforma även vår nästa grundlag, precis som de gjorde förra gången för tre decennier sedan.

– Hur spelreglerna ser ut spelar väldigt stor roll för hur spelet spelas, det är vi dåliga på att uppmärksamma här i Sverige. Det finns

ingen vilja att hitta något annat sätt än det som gynnar det egna partiet. Det är alltså partitaktik som styr partierna i viktiga grundlagsfrågor, säger Henrik Oscarsson.

– Makten går före landets bästa. Alla väljer det valsystem som är mest gynnsamt för dem själva, säger Andreas Bågenholm.

– **VI VILLE HA EN** diskussion om vad meningen med lagen är och vem som har rätt att skriva den. Ska det vara medborgarna eller ska det vara partierna? Vi var inspirerade av tanken att det kunde bli en ändring, säger Elin Naurin.

Modellen för en sådan har de skapat genom sitt eget grundlagskonvent inom ramen för kursen som löper parallellt med den verkliga grundlagsutredningen (som pågår fram till år 2008).

Men de nöjer sig inte med det. Tanken är att också skapa en idébank, en databas full av författningspolitiska lösningar som kan komma till användning i den riktiga grundlagsutredningens arbete. Under åren 2005 till 2008 hinner den bli laddad med tankekräften från 600 fritt tänkande studenthjärnor.

– **STUDENTERNA HAR MER** oförstörda hjärnor än vi, säger Elin.

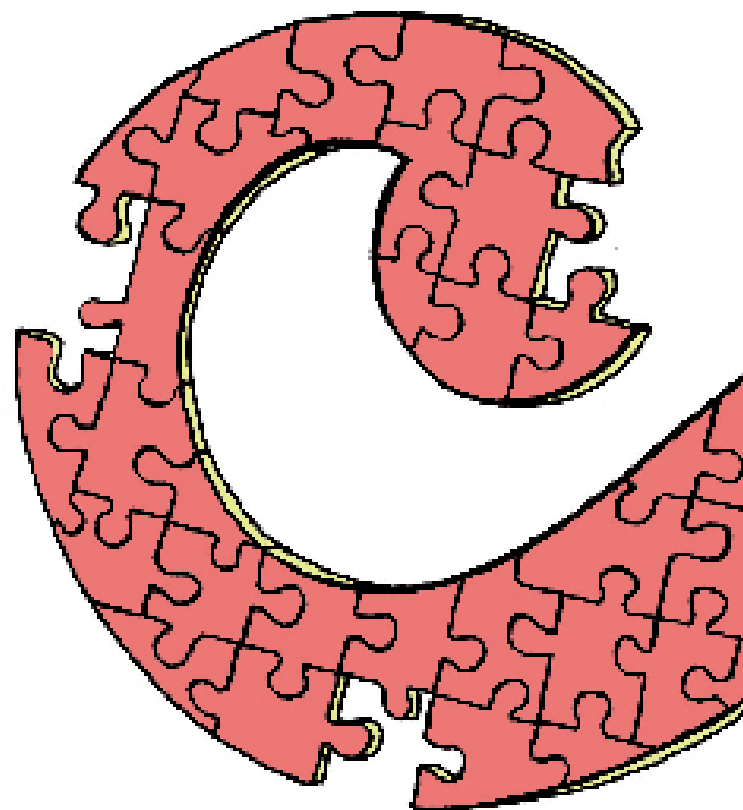
Elin och Henrik började också storslaget med att bjuda in alla personerna i Grundlagsutredningen för att de skulle få träffa studenter och ta del av deras förslag. Flera kom, och de kommer fortfarande när det är dags för studenternas redovisningar. På så sätt bidrar studenterna till den författningspolitiska diskussionen, och ger sin syn direkt till utredarna på deras arbete.

– Utredarna har varit väldigt

positiva till oss. ”Det här var ju mer intressanta förslag än vi har kommit fram till”, sade en av dem senast, berättar Elin.

Redan första dagen på kursen får studenterna Grundlagsutredningens direktiv och ställs inför liknande problemformulering som de. Efter en genomgång av konstitutionsbyggande i allmänhet och den svenska författningspolitiken i synnerhet delas de 81 studenterna in i 9 grupper och blir tilldelade olika roller, exempelvis Thomas 27 år, yttrandefrihetsexpert från Uppsala universitet och Monika 45 år, forskollärare från Borås. De olika rollfigurerna får definiera sina intressen och hålla strategimöten. Under denna tid läser de också in sig på kurslitteraturen och skriver ett strategidokument där det står hur just denna aktörgrupp skulle formulera den nya grundlagen om de fick möjlighet, med argument och motargument.

DE NIO GRUPPERNA löses upp och bildar nio grundlagskommittéer, där aktörerna från olika intressegrupper blandas så att det finns med en representant från varje grupp. Uppgiften som varje grundlagskommitté står inför är att enas om ett författningsförslag inom var sitt område, som sedan redovisas på det avslutande stora konventet.

Studenterna ska både ha en verklighetstrogen diskussion och tänka fritt.

– Man ska inte underskatta betydelsen av att studenterna lär sig av varandra. Sätter man ihop människor på samma nivå som ska skapa något tillsammans så blir det en enormt kreativ situation, säger Elin.

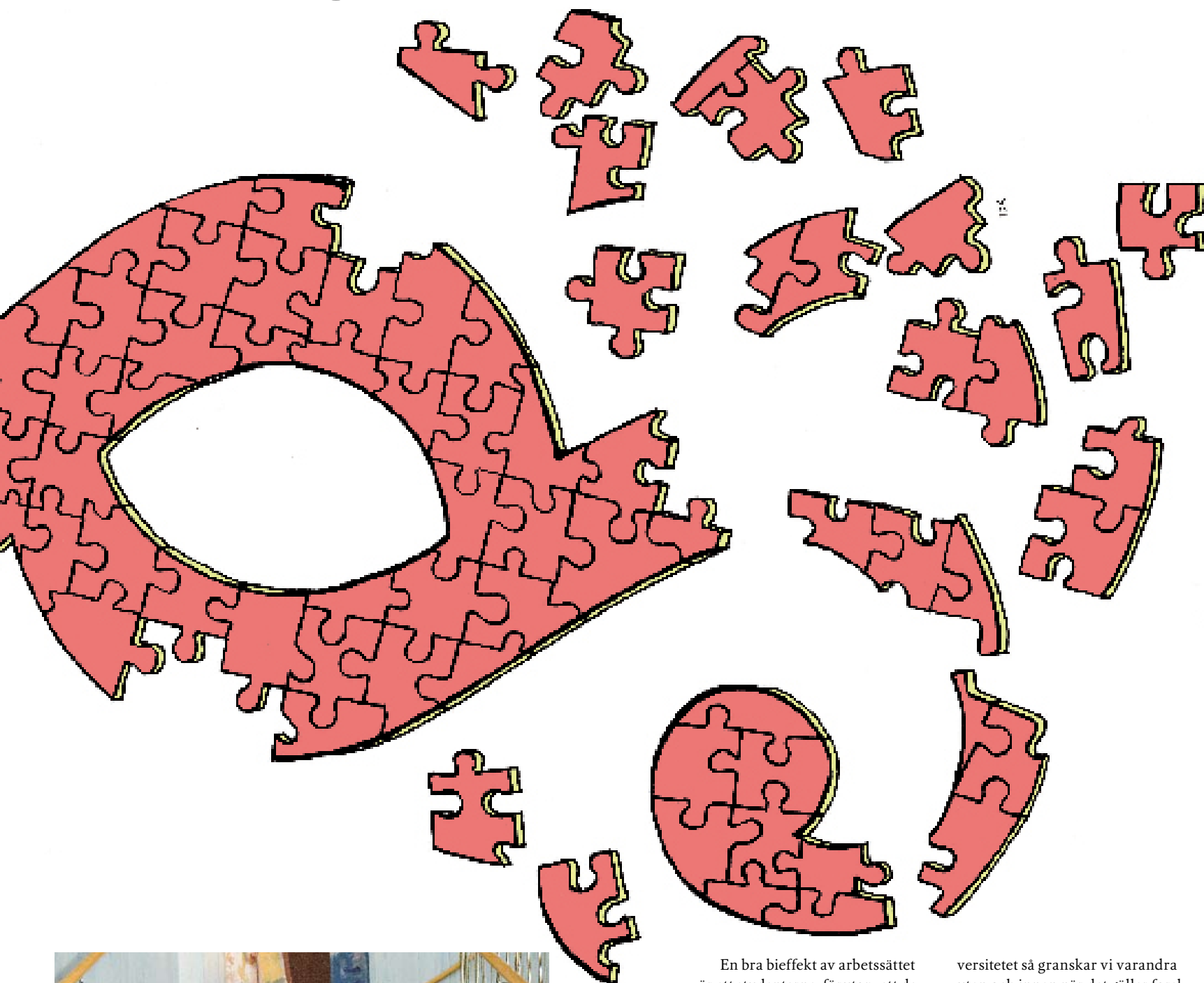
– **DE HITTAR PÅ** massor av spännande lösningar som jag aldrig har tänkt på. Och de brädar oss i kunskaper om den svenska grundlagen efter fem, sex veckor, säger Henrik.

När grundlagskommittén är klar med sin utredning 2008 ska även Elin, Henrik och Andreas sätta sig ner och sammanfatta alla förslag som studenterna har kommit fram till under åren och se om studenternas förslag skiljer sig från politikernas. Om de får ekonomiska medel till det kommer de också att bjuda in alla studenter som har gått kursen till en heldag.

DET ÄR ELIN och Henrik som har lagt upp kursen från början, men under tiden har även Andreas Bågenholm tillkommit och gett sitt bidrag, som framför allt handlar om hur statsklick ser ut generellt i världen.

”Den pedagogiska poängen var att levandegöra och praktisera ämnet genom att låta studenterna bygga sin egen konstitution. Det handlar om blod, svett och tårar och om något som man behöver kunna mycket om som statsvetare”

undlagen

Resan är allt, säger Henrik Oscarsson om det myckna extraarbetet som han och kollegorna Elin Naurin och Andreas Bågenholm lägger ner på att levandegöra utformningen av den svenska grundlagen. För det arbetet har de fått årets pedagogiska lagpris.

En bra bieffekt av arbetssättet är att studenterna, förutom att de lär sig saker av egen erfarenhet, lär känna varandra så mycket bättre. Men att utforma en sådan här kurs kräver att kursledarna är generösa med sin tid, sitt engagemang och sin kraft.

– **DEN HÄR KURSEN** ryms inte inom ramen för de resurser som finns. Skulle man hålla på så här för varje kurs så skulle man jobba ihjäl sig, säger Henrik.

De tillhör den skara som verkligen tycker att det är roligt att undervisa, och tycker att det är märkligt att det pedagogiska arbetet står så mycket i skuggan av forskningen vid universitetet.

– Jag tycker att den pedagogiska diskussionen är eftersatt. Inom uni-

versitetet så granskar vi varandra utan och innan när det gäller forskningen, men inte alls undervisningen. Det finns inget stort intresse för pedagogiska idéer, säger Elin.

– Det finns en förhärskande bild om att man kan lära ut saker till folk, men det enda du kan göra är att skapa förutsättningar för att människor ska lära sig själva. Om fler insåg det skulle vi ha bättre kurser vid GU, säger Henrik.

– **DET FINNS EN** tradition av att se pedagogiken som ett slags hjälpmedel för ämnet som är i fokus och man har inte uppfattningen om att pedagogiken är viktig för att förmedla substansen. Själv utgår jag från substansen och tänker hur jag ska göra den aptitlig för studenterna, säger Andreas.

Den svåra konsten att göra hål

Stafettpippen **GABRIELLA OLSHAMMAR** undrade i senaste GU Journalen vad man kan hitta i de "faktiska fysiska (kultur-)lämningarna" och sände med denna fråga stafettpippen vidare till mig.

Med vår inriktning här på hantverkskolan DaCapo handlar våra undersökningar ofta om historia. Vi försöker följa i spåren efter tidigare byggare och trädgårdsmästare. Eftersom de sällan lämnat några skrivna dokument efter sig har vi få andra källor än de ting, hus och anläggningar de skapade.

Det omedelbara vi ställs inför är resultat av (hantverkliga-) handlingar – någon har gjort något. Den första analytiska nivån blir därför att försöka förstå i vad själva handlingen består. Nästa nivå handlar om varför – vad som var meningen, hur sammanhanget såg ut. Enklast är kanske att ge ett exempel.

UNDER DEN TID då hantverksskolan var kvalificerad yrkesutbildning, innan vi blev del av institutionen för kulturvård och Göteborgs universitet, utförde vi på uppdrag av Länsstyrelsen i Jämtlands län dendrokronologiska provtagningar av den medeltida kyrkan på Norderön i Storsjön. I kyrkan var emellertid virket så välskrätt (hugget) att vi hade svårt att hitta vankanter, det vill säga den sista anlagda årsringen i det växande trädet. Denna årsring ger, om provet kan passas in på en referenskurva, den tidpunkt då virket avverkades. När vi låg på kyrkvinden och borstade bjälkarna rena för att hitta vankanter upptäckte vi flera små träproppar. Vår uppmärksamhet fångades av att det fanns skärspår på propparna. Sådana spår kunde inte naturen ha skapat men däremot kulturen. Någon hade uppenbarligen gjort något – men vad?

Det visade sig att propparna kom från yttertak. Yttertaksbrädorna satt fästa till takstolarna med tränaglar (träspik). För

att kunna slå i naglarna hade de medeltida byggarna borrarat hål genom brädorna ned i sparrarna. Det var spånor från håltagningen som vi hittade. Dateringen visade senare att hålen borrades på 1180-talet.

SETT ENBART FRÅN den byggnadstekniska situationen kan man misstänka att det varit god materialhushållning att använda trä istället för järn till en så "enkel" uppgift som att fästa brädor. Järn kunde rimligen ha en mer produktiv användning än som spik, men sett till byggnadsuppgiften i sin helhet blir bilden en annan. För att sätta samman takstolar, montera takbrädor och fästa takspån krävde en liten kyrka av Norderöns storlek bort mot 22 000 hål (eller mer korrekt 22 000 fästpunkter).

Spik hade den fördelen framför trä-nagel att spiken drev sitt eget hål. Det är antagligen anledning till att det sitter spikar och inte naglar i fästpunkterna i det stora flertalet 1100-tals kyrkor här i landet. Förutsättningen för att använda trä, det material man hade skogar fulla

av, istället för järn, som utvanns på ett omständligt sätt ur malm från myrar och sjöar, borde alltså ha varit effektiva borrar. Några enstaka hål kunde man väl skava fram men för att göra 22 000 krävdes effektiva verktyg. För att undersöka den frågan blir träpropparna som produkter av handlingar åter intressanta även om det rör sig om en slags avfall. Skärspåren visar nämligen hur borrar, eller navaren som verktyg av detta slag kallas, arbetade.

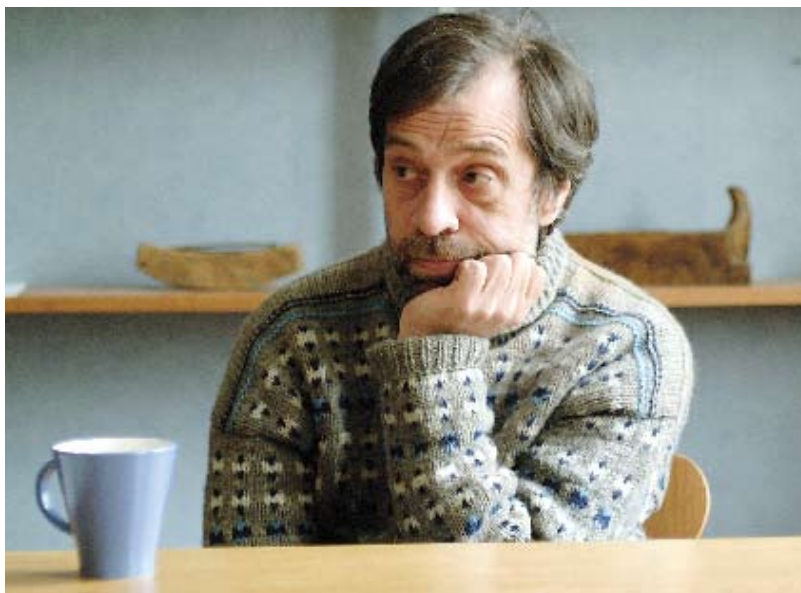
PÅ EN AV PROPPARNA kan man följa skäreppen tre varv runt, samtidigt har navaren sjunkit 1 cm ner i träet. Borr som kan arbeta sig ner till motsvarande djup på samma tid har vi tillgång till idag men det har krävts en helt annan teknologisk och infrastrukturell apparat för att få dessa borrar att snurra. (För att förstå navarens verkningssätt och tillverkning reste skolans smed till västlandet i Norge för att lära sig smida spiralnavare av en av de få smeder som fortfarande kan den konsten).

Genom att växla mellan tingen, handlingen och sammanhangen möter

vi situationer som ofta är vardagliga. Det handlar nästan alltid om vad som skulle kunna kallas för de "enkla frågorna", till exempel hur man gör ett hål. Frågor av detta slag kan te sig så enkla eller obetydliga att det tar sin tid innan man inser hur komplicerade de egentligen är. Då framträder framför allt avancerat tankegods, det vi kallar teori.

DET ÄR I DEN RIKTINGEN jag vill avsluta och sända stafettpippen vidare. Till Gabriellas fråga hörde nämligen en undran om vad man kan förstå om man inte har förutfattade meningar. Förstå, i vart fall i vetenskaplig mening, gör man genom kunskap, men vem är det som förstår och på vilket erfarenhetsunderlag? För något år sedan hörde jag på radion ett program om fiske. Redaktionen hade samlat politiker, fiskare och forskare för att diskutera problemen med lite fisk och mycket fiske. Från universitet deltog professor Kerstin Johannesson. Både hon och några fiskare framhöll det goda samarbetet mellan fiskare och forskare. Någon, vem minns jag inte, beskrev fiskarna som forskarnas ögon ute på havet. Med dagens teknik för trådlös uppkoppling är det inte heller så svårt att tänka sig ett öga på havet och ett huvud iland. Men skulle man kunna gå ännu längre och tänka sig att fiske kunde vara ett eget vetenskapligt ämne, med egen teori och praktik? I så fall skulle det finnas två slags fiskare: De som fiskar för att få fisk och de som fiskar för att utveckla kunskap om fiske.

Jag skickar stafetten vidare till Per Nilsson som är universitetslektor vid Tjärnö marinbiologiska laboratorium.

Peter Sjömar

UNIVERSITETSLEKTOR VID DACAPO
HANTVERKSSKOLA

notiser

Drottningen gästade Taube-utställning

◆ **Den 15 september** var drottning Silvia på besök på UB och Röhsska museet. Anledningen var två unika utställningar om Astrid Bergman Taube.

– Jag är pliktrogen. Det är en mycket dålig egenskap. Det har varit särskilt dåligt för mitt eget arbete.

Så uttryckte sig Astrid Bergman Taube om sitt konstnärskap. Som hustru till Evert Taube och mor till tre barn fick hennes egen konst ofta stå tillbaka för familjen.

– Ändå var hon mycket flitig både som skulptör, tecknare samt genom sin offentliga konst, berättade Pia Schmidt de Graaf, ansvarig för Taubearkivet på UB. Hon gjorde flera föremål för Svenskt Tenn, samt gravurnor och gravkonst. Det var hon som under många år försörjde familjen genom beställningskonst. Hon var även verksam som medaljkonstnär och har utbildat flera av 1900-talets mest kända personer.

Idag kan man se hennes skulpturer i hela landet, från Arvidsjaur till Karlskrona. På Liseberg finns hennes clownfigurer och ett bronsporträtt av Evert Taube.

– Trots att hon arbetade hela livet var det först i slutet av 1960-talet som Astrid Bergman Taube verkligen fick tid att ägna sig åt sin konst. På 1970-talet hann hon med ett femtiotal utställningar i landet. På senare år blev hon alltmer av en offentlig person och fick uttala sig i pressen i olika frågor. Men berömmelse var egentligen aldrig något hon sökte. Hon uttryckte sig så här: "Jag har aldrig velat vara känd, det är mina arbeten som ska synas."

De båda utställningarna är ett samarbete mellan Business Region Göteborg med Brittmo Bernhardsson som arbetsgruppens ordförande, Göteborgs universitetsbibliotek och Röhsska museet. Utställningen på UB visar främst material från Taubearkivet, som foton, teckningar, brev och illustrationer.

Utställningen på Röhsska museet innehåller skulpturer, konsthantverksföremål och några akvareller. Utställningarna pågår fram till den 26 november och ska så småningom utgöra underlag till en bok om Astrid Bergman Taube.

Drottningen samtalar med Pia Schmidt de Graaf, i bakgrunden syns Agneta Olsson och Pam Fredman.

Ulla Carlsson, föreståndare för Nordicom, tilldelades nyligen av regeringen hedertiteln Professors namn för sina insatser att utveckla Nordicom till en världsledande verksamhet inom dokumentation, information och analys inom medie- och kommunikationsområdet.

Att våga mer!

Forskningen inom samhällsvetenskap och humaniora står inför nya utmaningar

Krönikan **HUR KAN SVENSKA FORSKARE** inom samhällsvetenskap och humaniora komma till tals i det internationella forskarsamhället? Hur kan ett litet land och ett litet språkområde göra sig gällande? Från anslagsbeviljande organ framhålls idag vikten av publicering i välrenommerade internationella tidskrifter. För att komma dithän måste forskaren vara en del av ett specifikt akademiskt diskursivt samhälle och därigenom behärska olika genrekonventioner som till exempel tidskriftsartikeln. Peer review och olika citeringsverktyg är filter som till stor del bygger på diskursgemenskap.

Ämnen som psykologi och nationalekonomi har utvecklat vetenskapliga standarder, som kan avläsas i internationella kvalitetstidskrifter. Detta gäller också delar av statsvetenskap och sociologi även om det är relativt få svenska forskare som publiceras i internationella sammanhang. Synen på vad den vetenskapliga standarden är inom ämnen som till exempel socialt arbete, journalistik och masskommunikation, informationsvetenskap, genusvetenskap eller litteraturvetenskap varierar dock i hög grad, vilket också avspeglas i publiceringstraditionerna inom dessa ämnen. Studier visar att ju mer humanistiskt orienterad en tidskrift är, desto fler är de refuserade artiklarna. Skillnaderna beror ofta på bristande enighet om vad som är vetenskaplig standard inom en disciplin.

I FLERA ÄMNINGEN inom humaniora och samhällsvetenskap deltar forskare sällan i samtal över ämnes- och nationsgränser. Frånvaron på den internationella arenan kanske även speglar en frånvaro i den egna offentligheten som i många avseenden blir mer internationell. Svenska forskare utgör inte sällan små diskursgemenskaper och de har utvecklat genrekonventioner som delvis är lokala och därmed inte konkurrenskraftiga i internationell mening. Detta är frågor som på allvar måste diskuteras

»Hur rättvisande är internationell publicering?«

ras och föras in i varje forskarutbildning om vi ska få någon ändring till stånd vad gäller forskningens kvalitet, giltighet och därmed göra den intressant för internationella publiceringskanaler.

Men det finns också en annan sida av saken. Vilken måttstock skall användas vid bedömning av samhällsvetenskap och humaniora? Hur rättvisande är internationell publicering? Finns det en fara med att driva frågan om internationell artikelpublicering för långt? Vad innebär det att det vi kallar internationell publicering idag, är publicering inom det anglo-amerikanska området? För samhällsvetenskap och humaniora är det särskilt viktigt att ställa frågan om vilka konsekvenserna blir för vår kunskapsutveckling om internationaliseringen sker på bekostnad av vetande och reflektion om det egna samhället/den egna kulturen.

MÅNGA KVALITETSTIDSKRIFTER tenderar att bli alltmer specialiserade och frågan är då vilken forskning vi får. Finns det risk för ensidighet och likriktning, eller "balkanisering" och splittrade forskningsfält som resultat. Det finns ett samband mellan jakten på forskningspengar, de ökade kraven på publicering i internationella tidskrifter och en långtgående specialisering – på en marknad som har blivit allt trendkänsligare. Specialisering är i sig inte ett problem men kan bli det om det inte samtidigt genomförs studier på systemnivå. Om dessa saknas har vi inga helheter att förhålla detaljstudierna till. En långt gången specialisering riskerar att bli

ofruktbar på grund av brist på impulser och förmåga att formulera nya problemställningar av relevans.

Vetenskapen befinner sig i ett förändringsskede. Forskare blir alltmer beroende av extern finansiering och nya utbildningsmål formuleras. Forskningen tenderar att bli alltmer administrativ och kortsiktiga perspektiv gör sig allt oftare gällande på bekostnad av en långsiktig kunskapsutveckling. Tanke och reflektion blir bristvaror i forskningens vardag. Monografierna, det för forskningen nödvändiga långsamma arbetet blir "olönsamt". Mot den bakgrunden är det viktigt att krav på tidskriftspublicering inte får bli till förfång för den vetenskapliga kvaliteten. Det är nödvändigt att kunna se hur olika typer av publicering gynnar olika vetenskapssamhällen.

SAMHÄLLS- OCH KULTURFORSKARNA står idag inför reella utmaningar. Det är komplexa frågeställningar som ställs i dagens mångkulturella och globala värld. I sökandet efter mer vidgade paradigmer måste forskarna mot bakgrund av erövrad kunskap bryta ny mark – vi behöver nya, och oväntade, insikter och nya komparativa forskningsfrågor. Då är det nödvändigt att lära av varandra, att utbyta kunskap och erfarenheter, att delta i konferenser och nätverk, såväl nationella som regionala och internationella, och att vistas vid utländska universitet.

Men samtidigt krävs en kreativ självprövning, inom både samhällsvetenskap och humaniora. Frågor om relevansen i de frågeställningar som formuleras, om nya fruktbara teoretiska perspektiv, om metodmedvetenhet, om underförstådda ontologiska och epistemologiska antaganden samt om giltigheten hos resultat och slutsatser måste prövas.

Det handlar om att våga mer!

Ulla Carlsson

Är vi alla lika goda kålsupare?

HUR KOMMER DET SIG att invandrare och personer från arbetarklassen är under-representerade på universiteten och i beslutsfattande och ledande positioner? Varför är invandrare över-representerade i utsatta bostadsområden? Hur kommer det sig att arbetslösheten är högre bland invandrare? Vad är orsaken till att människor misshandlas på grund av sin (homo)sexualitet? Varför är andelen kvinnliga professorer lägre än andelen manliga? Hur kommer det sig att kvinnor har lägre lön än män?

Vad är diskriminering och vad kan det bero på? Vår utgångspunkt är att samhället genomsyras av maktasymmetri och att människor anvisas olika positioner utifrån kategorier som kön, klass, "etnicitet" och sexualitet. I denna ordning intar vita, västerländska, heterosexuella män som regel en hegemonisk position. Denna ståndpunkt återfinns bland annat inom feministisk, postkolonial och annan kulturteoretisk forskning.

Ett exempel på hur den här typen av maktasymmetri ignoreras återfinns på DN debatt den 9 juli i artikeln "Myt att inte invandrare diskriminerar svenskar". Statsvetarna Peter Esaiasson, Christina Ribbhagen och Anders Westholm redogör där för sin studie om diskriminering i syfte att kritisera så kallade postkoloniala studier. Undersökningen som Esaiasson med flera har gjort visar att "invandrare" tenderar att diskriminera i lika stor utsträckning som "svenskar", samt att kvinnor tenderar att diskriminera i lika hög grad som män. Slutsatsen är att diskriminering är ett allmänmänskligt och universellt fenomen snarare än "kulturspecifikt" och förbehållet vissa grupper. Man menar därmed att människor har en generell benägenhet att uppvärdera de grupper man betraktar som närstående och nedvärdera grupper som "uppfattas befinna sig på större avstånd". Det vill säga, alla människor oavsett kön och etnicitet diskriminerar varandra i lika hög utsträckning.

Studiens resultat är intressant, men vi är milt sagt förvånade över de formuleringar och slutsatser som görs i artikeln. Till att börja med kan man nämna att det väl knappast kan anses som överraskande att även "invandrare" är kapabla att diskriminera. Motsatsen skulle innebära att "invandrare" var en speciell sorts människor, lite godare än "svenskar". Inte minst inom postkolonial teori är man kritisk mot den här typen av uppdelningar. Syftet med den postkoloniala analysen är just att nå bortom dikotomin öst/väst och vi/dem och inte som Esaiasson med flera skriver att utpeka västvärlden som ond och underförstått "invandrarna" som lite bättre.

Det mest problematiska med argumenteringen i artikeln är dock att man på flera centrala punkter motsäger sig själva. Studien visar att ingen grupp diskriminerar/diskrimineras mer än någon annan (och motsäger därmed i stort sett hela det feministiska och migrations-teoretiska forskningsfältet). Samtidigt slänger man in följande reservation:

"[Detta] förminskar naturligtvis inte det problem den [diskrimineringen] utgör i det svenska samhällslivet. Inte heller innebär det att kvinnor och män eller personer med och utan utländsk bakgrund intar jämlika positioner. I en situation där män och personer av inhemskt ursprung ofta besitter makten att besluta [...] är det självfallet en fördel att tillhöra just dessa grupper." Hur kommer det sig då att vissa grupper är mer förfördelade än andra? Och hur vill Esaiasson med flera förklara att grupper intar/innerhar ojämlika positioner i det svenska samhället? Genom diskriminering och maktasymmetri i samhället? Eller finns det någon annan faktor som inte nämns här? Man tycks genom denna reservation slå hål på sina egna resultat, eller åtminstone misstänkliggöra dem betänkligt.

Författarna refererar även till en arbetsmarknadsstudie för att underbygga sina egna argument. Studien visar att information om olika kulturer inte motverkar diskriminering. Däremot har ökad medvetenhet om det egna diskriminerande beteendet betydelse för benägenheten att diskriminera mindre. Ett resultat som går helt i linje med vår ståndpunkt och därmed den av författarna kritiserade postkoloniala forskningen. Det vill säga, författarna motsäger än en gång sig själva.

I polemik med artikelns huvudargument kan vi hänvisa till ett flertal svenska empiriska studier (se till exempel Magnus Berg 1994 och 1998, Åsa Andersson 2003, Mino Alinia 2004, Anna Bredström 2005) liksom våra egna pågående avhandlingsarbeten. I dessa tenderar bilden av svenskarna och Sverige att skrivas upp av personer med utländsk bakgrund, medan bilden av den egna gruppen/landet skrivs ner. Man inbegriper därmed sig själv på en skala där Sverige och svenskar utgör normen – oavsett om man "gillar det svenska" eller inte. Resultat i dessa studier motsäger alltså artikelförfattarnas tes om att det är den egna gruppen som favoriseras på bekostnad av andra grupper.

Esaiasson med flera menar vidare att diskriminering å ena sidan är ett allmänmänskligt och universellt fenomen, och å den andra att tid, rum och grupptillhörighet har betydelse för hur diskriminering tar sig uttryck. Vad menar de egentligen? Är diskriminering något universellt eller inte?

Vi ställer oss mycket tveksamma till den här typen av (kvardröjande) universaliserande och historielös samhällsvetenskaplig forskning. Den postkoloniala

forskningens styrka är just att den erbjuder möjligheter till nyanserade och kontextualiserade analyser av olika maktförhållanden i samhället. Som svar på våra inledande frågor menar vi därmed att diskriminering sker i olika och föränderliga Vi/Dom-grupperingar – men att diskriminering av kvinnor, "avvikande" sexualiteter, arbetarklass och grupper som migrerat till Sverige är situerad på ett radikalt annorlunda vis än den diskriminering som drabbar grupper som utgör normen. En avgörande anledning till detta förhållande utgörs av historiska processer (kolonialism, kvinnoförtryck, heteronormativitet m.m.) närvarande i den svenska vardagen. I ljuset av detta historiska perspektiv får diskriminering av olika grupper också mycket skilda effekter i form av inflytande och makt.

**Nils Hammarén
Hanna Wikström**

FORSKARSTUDERANDE VID INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE, GÖTEBORGS UNIVERSITET

Replik:

TANKEFEL, hävdar Hammarén och Wikström. En stunds eftertanke visar emellertid att felet står att finna på annat håll än i vår DN-artikel.

Vi påstår för det första slå in öppna dörrar. Ett av våra empiriska huvudresultat – att män och kvinnor liksom personer som har, respektive saknar, utländsk bakgrund ger uttryck för diskriminerande reaktioner i ungefärligen samma utsträckning – är enligt Hammarén och Wikström knappast överraskande.

Vad som väcker förvåning beror dock på ens förväntningar. Vi har aldrig påstått att vi själva är särskilt överraskade. Däremot har företrädare för den postkoloniala diskursanalys som vi ger exempel på DN-artikeln anledning att lyfta på ögonbrynen. Och kanske fler än så. Ty efter att först ha hävdat att resultaten saknar nyhetsvärde byter Hammarén och Wikström fot och påstår att de istället strider mot "i stort sett hela det feministiska och migrations-teoretiska forskningsfältet". Mer uppseendeväckande än så kan våra empiriska rön knappast bli. Och en praktfullare själv motsägelse än den våra båda kritiker här gör sig skyldiga till får man leta efter.

Ett andra fel som läggs oss till last är att vi påstås sopa centrala maktasymmetrier under mattan. Men om så vore fallet hade vi knappast vinnlagt oss om att tydligt påpeka att våra resultat varken förminskar diskrimineringen som samhällsproblem eller innebär att de grupper vi studerar har en jämlik ställning. Vissa grupper (t.ex. män och infödda svenskar) har historiskt sett skaffat sig ett överläge ifråga om innehav av maktpositioner. Somliga grupper (t.ex. infödda) är också numeriskt större än

andra (t.ex. invandrare). Det förklarar varför de har större möjligheter att, som Hammarén och Wikström framhåller, ange tonen eller vara normbildande.

Det finns flera sätt att söka förstå diskrimineringsproblematiken. Resultaten från den undersökning vi presenterade i DN pekar på att den postkoloniala teoribildningen gör det för lätt för sig när den hävdar att etnisk diskriminering och rasism är en social konstruktion som är specifik för västvärlden och har sitt upphov i dess specifika idéarv. Vi avslutade därför vår artikel med att betona vikten av ett mer sökande förhållningssätt, med öppenhet för olika teoretiska perspektiv och större respekt för vad som kan och inte kan beläggas empiriskt. Hammaréns och Wikströms inlägg klargör varför en sådan uppmaning är befogad.

Peter Esaiasson

PROFESSOR I STATSVETENSKAP, GÖTEBORGS UNIVERSITET

Christina Ribbhagen

FORSKARSTUDERANDE I STATSVETENSKAP, GÖTEBORGS UNIVERSITET

Anders Westholm

DOCENT I STATSKUNSKAP, UPPSALA UNIVERSITET, OCH LEDARE FÖR INTEGRATIONSPOLITISKA MAKTUTREDNINGENS FORSKNINGSPROGRAM

Rektor värd sitt pris?

I SAMBAND MED sin avgång avtackades rektor Gunnar Svedberg av universitetets styrelse bl a med en gåva som innebär att en välförtjänt student vid GU årligen erhåller 10 000 kronor och utmärkelsen "Gunnar Svedbergs Pris". Jag har inget emot Gunnar Svedberg och missunnar verkligen inte en fattig student ett extra-stipendium, men ställer mig frågan om det verkligen var den mest relevanta gåvan från universitetet. Att studentkontakterna var något som Svedberg upplevde positivt och ingen hindrar GUS från att hedra Svedberg som man önskar. Men Gunnar Svedberg är den rektor som satt vårt universitet på kartan genom att ägna sig åt lagtrots och sedan dessutom bli dömd för det, både i tingsrätt och hovrätt. Svedberg hade många andra handlingsalternativ att välja på i Gillberghistorien, men han valde den väg som var en återvändsgränd. Jag kunde tänka mig betydligt bättre gåvor till Svedberg, gåvor som hade varit speglingar av det han faktiskt åstadkom – t ex ett resestipendium för en välförtjänt administrativ medarbetare ute på fakulteterna eller en summa att ansöka om för lärarutbyte mellan fakulteterna – medan ett studentpris representerar det som var hans misslyckande, att upprätthålla vetenskapens och myndighetens anseende.

Marie Demker

PROFESSOR I STATSVETENSKAP

Titta, det rör sig!

När Ostindiefararen kom till Kanton blev det en familjefest.

Nyfikna blickar, ivriga fingrar, barn och vuxna om vartannat försöker kika i mikroskop.

Trängseln var stor vid Göteborgs universitets monter i Kanton. För där visade man levande varelser som alla följt med i kölvattnet på Ostindiefararen Götheborg.

VIRTUE KALLAS PROJEKTET som är lika enkelt som genialt.

– Vanliga cd-skivor sätts fast på båten och sänks ner i vattnet en tid, berättar Roger Lindblom, informator på Naturvetenskapliga fakulteten. Så småningom fastnar djur och växter som man sedan kan studera i mikroskop. Resultaten lagras i en databas som blir tillgänglig för skolbarn utmed Ostindiefararens resväg. Via e-post kan eleverna kommunicera med varandra.

Göteborgs universitet är det enda universitet som haft med forskare ombord på Ostindiefararen. Det har handlat om biologer och oceanografer som samlat växter och djur och tagit vattenprover. Men Roger Lindblom var inte själv med på Ostindiefararen. Istället har han funnits på plats i nästan varje hamn som Götheborg angjort.

– I hamnarna har sponsorerna visat upp sig. Men Göteborgs universitet har också haft en monter där vi bland annat

berättat om Virtue. Vi har fått hjälp av unga studenter som läser något naturvetenskapligt ämne och som hjälpt till att berätta för besökarna om vad det är de ser i mikroskop. Alla besökare har varit väldigt nyfikna men vi har stött på en del problem också. I Kapstaden visade det sig att skolorna måste ha tillstånd från skolmyndigheten för att få besöka oss, de får tydligen inte bestämma så mycket själva. Men överallt har vi träffat intresserade människor som fått titta på havstulpaner, havsspindlar och olika små kräftdjur. Vi har till och med kunnat visa en mask som tydligen tillhör en art ingen känt till tidigare. Även om man inte förstår språket besökarna talar vet man ändå precis när de upptäckt en havstulpan: Alla gör på samma sätt, börjar röra på fingrarna så som havstulpanen rör sig.

Mest tumultartat var besöket i Kanton. Inte mindre än 80 000 människor besökte båten och tv hade direktsändningar varje dag under den knappa månads fartyget var där. Från Göteborgs universitet fanns Ann-Christin Thor, Maj-Lis Sjöbeck, Anders Larsson samt Roger Lindblom på plats och de behandlades som celebriteter.

– Vi ägnade en hel dag åt att skriva autografer. Det var så fullt med folk att det inte gick att gå en meter utan att trampa på någon. Inte ens när vi skulle packa och var inne i en container var vi i ifred. Plötsligt fick vi se någon som pekade och sedan var det fullt med folk runt omkring oss igen.

I Shanghai var också uppståndelsen stor, inte minst eftersom kronprinsessan Victoria och prins Carl-Philip var på besök.

– Båten ska ligga i Shanghai i åtta veckor, bland annat för att undersöka botten och laga sådant som kanske gått sönder. Den 29 oktober börjar den långa resan hem men vilka stopp man gör då är ännu inte riktigt bestämt.

Eva Lundgren

För Dig som är anställd vid Göteborgs universitet

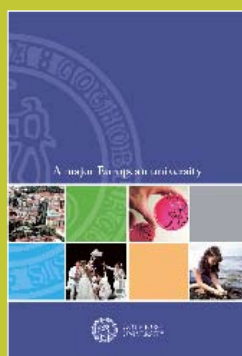
Klipp ur och sänd till, SEKO Vasaparken Box 100, 405 30 Göteborg, eller GU internpost, SEKO Vasaparken. Telefon: 031-773 1173

Kontakta mig, jag är intresserad av medlemskap i SEKO

Namn .....

Adress .....

Telefon .....

Engelskt infomaterial

finns nu att beställa på
www.gu.se/informationsmaterial

Efter föreställningen hålls eftersnack ca kl 20.45-21.30:

ons 27/9: "Makeovermani".
gäst: Thomas Johansson, professor i socialpsykologi. *om vår förbättrings-maniska tid.*

tor 12/10: "Vi är dödens änglar" gäst: Henrik Bogdan, filosofie doktor i religionsvetenskap *om satanism*

tor 19/10: "Etnotism och begäret efter mening" gäst: Aleksander Motturi, Bwana Club *om den globala världens koloniala arv*

rasande skickligt svd

Biljettpris:
endast 120 kr
Under 26 år
80 kr

BACKA

RUMÄNER Ett gastkramande New York-drama framfört med fingertoppskänsla för de små skiftningarna i Noréns starka text.
BACKA TEATER PÅ STUDION

Av Lars Norén Med Mats Blomgren, Ylva Gallon, Anna Harling, Ulf Rönnerstrand
Regi Gunilla Johansson

Backa Teater Studion 2006

BILJETTER 031-708 71 00 • www.stadsteatern.goteborg.se/backateater

Även kloka människor gör dumma val

TEXT Kajsa Asklöf | FOTO Rolf Hallin

Vad är det som gör att kloka och förståndiga människor underlåter att göra det som uppenbart är bra för dem? Är det ren lathet eller är tidsbrist hela förklaringen? Argumenten för att träna är förkrossande många. Om de omsattes i träningstimmar skulle det inte bara revolutionera vår hälsa utan även sjukvården och hela statsbudgeten.

OM VI FICK HÖRA talas om ett land där människorna dog för att de satt som förstenade till en stor del av dygnets timmar skulle vi inte tveka att komma med förnumstiga råd. Vi skulle definitivt uppmana till en förändring hos den befolkning som envisades med att äta blyförgiftad mat trots att den gjorde dem sjuka. Det är bara när det gäller den egna kulturen som vi inte är så kloka.

När sjukvården gröper kratrar i statsbudgeten och sjukskrivningskostnaderna hotar att spränga den, borde förslagen om förebyggande vård hagla tätt i riksdagen. Forskning om motivation och förändringsbenägenhet borde överösas av anslag så att vi fick klarhet i vad denna brist på självbevarandedrift egentligen beror på. Men nej – istället startar vi ett sjukvårdsparti.

MATS BÖRJESSON är docent i kardiologi. Han ser vad som sker inuti kroppen när vi inte lyssnar till råden. Som akutmedicinare möter han en strid ström av människor som drabbats av stroke, hjärtinfarkt, övervikt och hypertoni.

– I vardagen ser jag effekterna av inaktivitet. När jag började prata om hälsa i slutet av 1990-talet så tänkte jag att om folk bara får reda på det här så

kommer de att börja röra på sig, men det tror jag inte längre. Kunskap är viktig men vi behöver motivation också, säger Mats Börjesson.

NÄR DET NU FINNS forskning som visar att det kan vara lika bra eller bättre att motionera som att medicinera för att komma tillrätta med mild depression och ett lindrigt förhöjt blodtryck så borde valet vara enkelt. Mats Börjesson är en av dem som bidragit till att läkare numera kan förskriva motion på recept, FYSS, men det är en möjlighet som inte utnyttjas tillräckligt ofta, anser han. Om orsakerna till det har han skrivit ett docentarbete.

»Med små medel kan vi åstadkomma stora förändringar och man behöver inte ens byta om.«

– LÄKARE UNDERSKATTAR potensen i behandlingsmetoden i viss mån. Jag har svårt att hitta exempel på en primärvårdspatient som inte skulle kunna få ett FYSS-recept. En av de viktigaste faktorerna för om läkaren ska skriva ett eller inte, är om läkaren själv är aktiv, säger Mats Börjesson.

Av den anledningen tycker han att

man på läkarutbildningen skulle väga in livsstil i varje kurs eller att det skulle finnas en speciell kurs i fysisk aktivitet.

– Jag har svårt att tänka mig att något annat kan vara mer betydelsefullt. En stor del av sjukfrånvaron idag är stressrelaterad. Smärta är den första sjukskrivningsdiagnosen och milda depressioner står också för en stor andel. Varje gång man använder fysisk aktivitet som behandlingsmetod tjänar samhället på det, och ofta är det mycket bättre ur medicinsk synpunkt.

Det är lika farligt att inte motionera som att röka, enligt Världshälsoorganisationen WHO, men det är fakta som inte har anammats ens av alla läkare. I FYSS-boken (Fysisk aktivitet i sjukdomsprevention och sjukdomsbehandling) står fler motivationshöjande saker, som att regelbunden fysisk aktivitet påtagligt minskar risken för prematur död. Chansen att skjuta upp tidpunkten för vårt sista andetag finns alltså inom räckhåll. Dessutom kan vi njuta av förhöjd livskvalitet fram till det oundvikliga ögonblicket. Ändå gör många av oss inte det.

MOTIONSBAROMETERN som undersöker svenskar attityder och möjligheter till motion och idrott visar att tre av tio motionerar högst en halvtimme i veckan, och allra minst motionerar män.

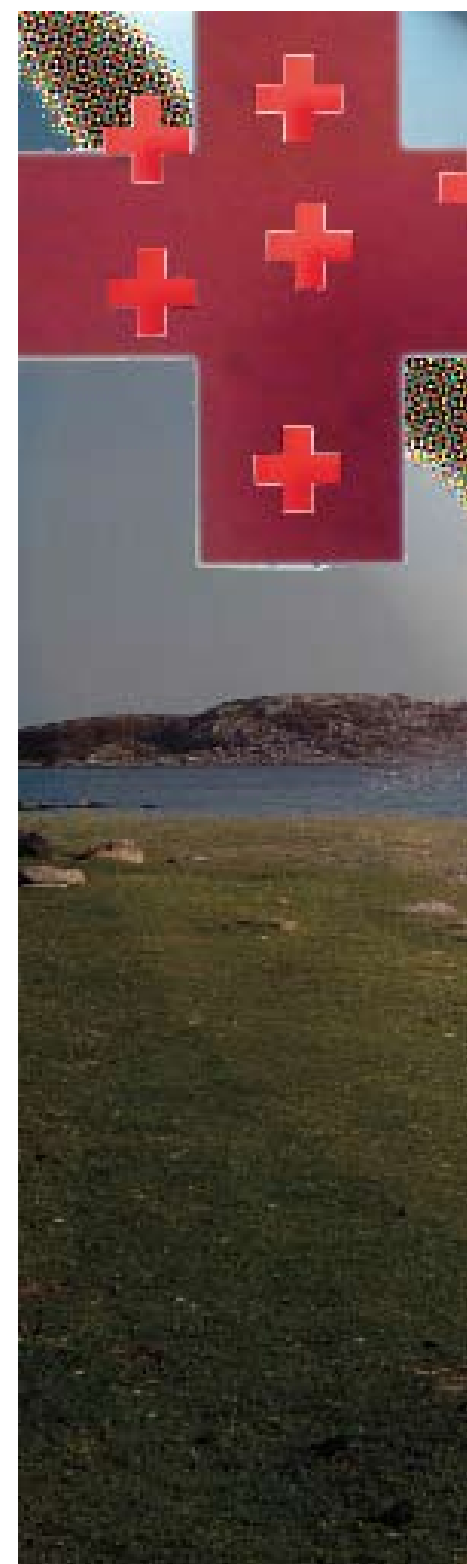
Trots att män av naturen har betydligt bättre syreupptagning än kvinnor (en 20-årig kvinna har samma syreupptagningsförmåga som en 60-årig man), så har männen inte förvaltat sin gåva särskilt väl, visar en ny studie.

– Vi ser nu att män som grupp tack vare sin viktuppgång har rasat ner till

kvinnornas nivå. Män har fått sämre kondition, medan kvinnorna ligger kvar på samma som tidigare. Det har vi aldrig sett förut.

Klart är att vi inte längre lever utifrån våra genetiska förutsättningar. Sett ur ett evolutionärt perspektiv har vi på mycket kort tid övergett vår vana att röra oss. Det räcker att gå tillbaka till 1950-talet för att konstatera att vi uppskattningsvis rör oss motsvarande ett helt maratonlopp mindre i veckan jämfört med då.

DET ÄR UPPEBART att den inre motivationen behöver ett lyft. Yttre påverkan förekommer, exempelvis i form av skrämseltexter på cigarettpaket och rökförbud på lokal. Även om det är effektivt med både piska och morötter lär det dröja innan obligatorisk träning och hälsosamtal

Konditionen är faktiskt ett väldigt bra mått på hur friska vi är. Det är viktigare att se vad du kan prestera på motionscykeln än att ta ett EKG, säger kardiologen Mats Börjesson som gärna vill att vi satsar på livsstilsomväningar i framtiden.

införs på arbetsplatser. Till dess får vi vädja till vår egen överlevnadsinstinkt.

Men för någon som aldrig har upplevt vilken välgörande drog endorfinet är både för stämningsläge och självförtroende kan träningen ses som en plåga. Den som inte har haft förmånen att uppleva vad motion gör för sömnen eller hur mycket roligare det känns att röra en kropp som är i form kan det första steget kännas oöverstigligt hur välbehövligt det än är. Men om man väl uthärdar de första plågsamma passen så finns det vinster att skörda.

– När man frågar människor som tränar varför de gör det, så säger de att det är för att de mår bra. Då brukar jag säga att det är fint, men det är mycket viktigare än så. Kondition är ett mått på hur friska vi är.

Listan över hinder för att träna är lång. Det är allt från tidsbrist till att man inte vill visa sin kropp i trikåer. Men det finns strategier. Om man tar de kloka orden på allvar om att den som inte tar sig tid för att vårda sin hälsa, förr eller senare måste avsätta tid för sjukdom, så inser man nödvändigheten av att införa en ny vana, hur jobbig den omställningen än är. Ibland är det så enkelt som att man börjar med att promenera, att man planerar in träningen i kalendern och för träningsdagbok och att man inför ett eget belöningsystem.

KANSKE KAN VI DÅ STOPPA den förändring som sker med en viss lömsk fördröjning som man har sett i USA. På 1950-talet kom tv:n och bilar blev vanligare och då började vårt stillasittande. På 1970-talet

kom fetman och på 1990-talet diabetes II.
– Vi ligger några år efter USA, men den livsstilsrelaterade ohälsan ökar kraftigt. Det är onaturligt att sitta stilla.

MATS BÖRJESSON vill påminna om att vi har en potent och billig behandlingsmetod som dessutom är bra för statsfinanserna.

– Med små medel kan vi åstadkomma stora förändringar och man behöver inte ens byta om. Även vardagliga aktiviteter som att promenera ger en träningseffekt eftersom vi startar från en lågaktiv nivå. Om vi nu har problem med att människor trillar i floden ska vi inte bara plocka upp dem utan att se vad det är som gör att de ramplar i.

fakta

När människor med stabil kärkramp (som inte förändras över tid) delades in i två grupper för att man skulle kunna jämföra behandlingsmetoden, operation och ballongsprängning, med 20 minuters cyklande varje dag, fann man att cyklingen var överlägsen. Cyklisterna fick bättre livskvalitet, bättre fysisk prestationsförmåga, färre sjukhusinläggningar och färre kärkrampsattacker. I likadana studier i USA respektive Finland jämförde man aktiva och inaktiva överviktiga medelålders personer för att se hur stor inverkan fysisk aktivitet hade på risken för att utveckla diabetes. Det man fann var att risken att få diabetes minskade med 58 procent bland dem som var fysiskt aktiva.

En milstolpe i universitetets historia

– Det här har jag längtat efter ända sedan jag började läsa pedagogik för tre år sedan, säger lärarstudenten Mathilda Berg.

Hon är en av cirka 3 000 studenter som tillsammans med drygt 300 lärare nu har lämnat Mölndal för centrala Göteborg.

– **EN MILSTOLPE** i Göteborgs universitets utveckling, sade Pam Fredman, rektor för Göteborgs universitet när Nya Pedagogen invigdes den 1 september.

Leif Pagrotsky var inte mindre nöjd – En hel stadsdel lyfts och blir levande och attraktiv. Göteborg som en gång var en befäst stad har nu öppnat sig med glas och ljus.

Blå och vita ballonger seglade upp i skyn och Tongångarna spelade. Nya Pedagogen, ett av de största nybyggena i centrala staden på många år, innebär att nästan alla delar av Göteborgs universitet nu befinner sig i city.

– Utbildning är nyckeln till framtiden och lärarutbildningen är huvudnyckeln som går till alla dörrar, sade Leif Pagrotsky. De studenter som går här nu kommer att vara verksamma en bit in på 2050-talet och de ungdomar de utbildar

kommer att vara med och påverka framtiden ända in i nästa sekel. Det är en hisnande tanke.

Pam Fredman framhöll vikten av att inte bara lära ut kunskap utan också forska om hur man lär ut och hur man tar emot kunskap.

Nya Pedagogen består av tre hus: Sociala huset med en nybyggd glasdel, Gamla Latin samt en alldeles ny byggnad. – Allra vackrast är pedagogiska biblioteket, säger Mathilda Berg. Man har bevarat Sociala husets gamla karaktär samtidigt som glashuset är modernt, det blir väldigt fint tillsammans. Särskilt de små rummen med gamla välvda tak är mysiga att sitta och läsa i.

Och biblioteket fick en alldeles egen högtidlig invigning den 22 september. Biblioteket innehåller bland annat en komplett samling läroböcker från skolans alla stadier sedan 1958 samt ett rikt urval svenska barn- och ungdomsböcker, förutom kursböcker.

Tio lastbilslass till skolor i Baltikum

Pedagogens flytt från Mölndal in till centrum krävde minst 400 lastbilslass med flyttgods, liksom cirka 11 500 flyttkartonger och över 70 000 flyttetiketter.

20 ton metallskrot och cirka 5 ton elektronikskrot gick till återvinning och om man hade staplat allt pappersavfall i en trave hade samlingen blivit cirka 1 mil hög.

DET ÄR PETER EDWARDSSON, "Pedagogens flyttgeneral", som räknat ut hur mycket som flyttats när Pedagogen kom in till city.

– Flyttplaneringen startade redan i mars 2005. Då bildades fakultetens flyttledningsgrupp som i början bestod av nio personer, bland andra dekan Per-Olof Thång och prefekten för IPD, Lars-Erik Olsson. Sedan utökades gruppen. Vid varje enhet utsågs flyttansvariga som genomförde enhetens flyttplanering och mycket av det praktiska arbetet. Var och en i personalen fick dock packa sina egna tillhörigheter.

Bara att flytta möblerna innebar ett väldigt pussel.

– Vi har cirka 450 kontorsarbetsplatser och det allra mesta av inventarierna skulle återanvändas. Arkitekterna gjorde en skiss på varje rum i Nya Pedagogen och räknade ut var de möbler som fanns i gamla Pedagogen skulle kunna placeras. Varje detalj på möblerna fick en etikett så att de inte skulle hamna fel. Även om det innebar mycket arbete var det betydligt billigare att återanvända möblerna, moraliskt riktigare än att bara köpa nytt. Men trots att det mesta återanvänts kunde vi ändå skänka tio lastbilslass med överskottsmöbler och annan inredning bland annat till Rotary och Lions som skickat dem vidare till skolor i Ukraina och Litauen.

Tre flyttfirmor genomförde flytten men även ett tiotal ungdomar hjälpte till.

– De fick framför allt rensa ut gammalt skräp i de över 1 000 kvadratmeter förråd som fanns ute i Mölndal. Vissa förråd hade säkert ingen tittat på på tjugo år, så det fanns en del skräp att sortera bort.

Eva Lundgren

Vinn boken Pedagogen i centrum!

I samband med invigningen av Nya Pedagogen gavs även en bok ut om projektet med historisk bakgrund och en mängd bilder. GU Journalen lottar ut fem exemplar av boken till tidningens läsare. Skicka e-post med ditt namn till: gu-journalen@gu.se | Först till kvarn gäller.

Hur länge varar ungdomen?

Språkspalten

JAG HAR FÅTT ETT BREV om ordet *ungdom*. Brevskrivaren anser att det används felaktigt i svenskan och att detta får konsekvenser som att personer mellan 18 och 29 år inte tas riktigt på allvar som vuxna, till exempel genom att man talar om ungdomsarbetslöshet (19–24 år). Enligt henne är man ungdom upp till och med 17 år, därefter vuxen.

Problemet är att ord i allmänspråket inte har så strikta definitioner; det är fackspråkliga termer som man försöker använda på det sättet. Om man tittar i moderna svenska ordböcker, som Nationalencyklopedins ordbok, så ges där cirka-uppgifter på när man är ungdom, och uppgifterna varierar från cirka 15 år och till cirka 25 eller 30 år. Så det är inte språkligt fel att använda termer som ungdomspartier och ungdomsarbetslöshet; däremot håller jag med om att det kan finnas ett attitydproblem i användningen av ordet, på så sätt att man betraktar ungdom som ett övergående stadium och att de problem som kan

uppträda under den perioden inte behöver tas lika mycket på allvar som för "riktigt" vuxna (pensionärer behandlas väl för övrigt i det avseendet på samma sätt som ungdomar). Lösningen på det problemet är inte att ändra, den ganska lösa, definitionen av ungdom eller att förbjuda användningen av det i vissa sammanhang, utan det har att göra med respekt för andra människor, oavsett hur gamla de är och oavsett vad de kallas.

BREVSKRIVAREN TAR också upp användningen av ordet *elev* i stället för student, som blir allt vanligare i universitetsvärlden. (Jag vill lägga till ordet *klass* i stället för *studiegrupp*.) Hon menar att även användningen av ordet elev visar att man inte tar studenten riktigt på allvar. Här tror jag emellertid att vi har att göra med ett annat fenomen, nämligen att universitet och högskolor genom samhällsförändringar och politiska beslut har blivit massutbildningar och därmed till sin struktur alltmer kommit att likna det som kallas ungdomsskolan (i det fallet upp till 21 år). Eftersom skillnaden i

organisation ur studenternas perspektiv inte är så stor, är det naturligt att de använder de invanda skolbenämningarna även på universitetet. Och i det här fallet kommer ordvalet inte "uppifrån" utan från de berörda själva. För övrigt kan ju påpekas att *elev* har använts om vuxna även efter det att de avslutat sina studier, som till exempel Platons elev Aristoteles.

SÅ HÄR I SLUTET av spalten passar det att ta upp en fråga från ett annat brev, nämligen vad motsatsen till *slutändan* är. Frågan baseras på tanken att ordet är tautologiskt, det vill säga både slut och ända betecknar "slut", och därför räcker det att använda ett av dem. Men problemet är att ända har flera betydelser, varav huvudbetydelsen är "endera av de två yttersta delarna (av något långsträckt föremål eller område)" (Nationalencyklopedins ordbok). Som en av flera betydelser anges i ordboken den betydelse som brevskrivaren tar upp "med tanke på endast den ena ytterdelen, angivande slutpunkt eller dylikt

(ofta i formen ände)". För att göra extra klart vilken betydelse hos ända/ände man avser, kan det därför i vissa fall vara klokt att ange att det är just "slut"-betydelsen, genom att använda det ordet som förled. Motsatsen skulle faktiskt kunna vara startändan eller –ändan och en sökning på Google visar 16 exempel på det förstnämnda och 24 på det sistnämnda, till exempel: "Arbetet tillgår så att röret lokaliserar, schakter tas upp i startänden och i slutänden". Särskilt vanligt är det alltså inte, men fullt möjligt. *Slutändan* får 621 000 träffar i Google, och *slutänden* 155 000.

Skicka frågorna direkt till: kerstin.noren@adm.gu.se

Kerstin Norén
PROREKTOR

Sällsynt ABC-bok med runskrift

Gamla läroböcker, var hittar man dem? Är de riktigt gamla kan de finnas i UB:s raritetskammare.

För dem som är intresserade av vad små barn förväntades lära sig förr i tiden utgör de en riktig guldgruva.

UB:s rariteter

Den svenska ABC-boken med runor heter en liten bok på 16 x 10 centimeter. Boken innehåller Trosbekännelsen, Tio Guds bud, Fader vår och liknande texter som ansågs oumbärliga för ett litet barn på 1600-talet.

Alla texter finns i två versioner.

Den ena är på latin. Den andra är skriven med runor.

– 1600-talet var en tid då man gärna ville förhålla sig till den svenska stormakten och dess historia, berättar bibliotekarie Anders Larsson. Det fanns ett stort intresse för bland annat runor och Johannes Bureus, som skrivit den lilla ABC-boken, ansåg att alla barn borde lära sig runorna i skolan. Han var själv mycket intresserad och åkte landet runt och avtecknade cirka 200 runstenar.

Johannes Bureus, 1568–1652, var en märklig man. Han var mycket språkintrig och behärskade bland annat latin, grekiska, hebreiska, arabiska, finska och kunde även en del kinesiska. Han var Sveriges förste riksantikvarie, Kungliga bibliotekets förste chef samt

lärare åt den unge Gustav II Adolf. Han var den förste forskare som studerade svenska språket på ett vetenskapligt sätt och gav bland annat ut en fornsvensk grammatik samt ett lexikon i fyra band. Han var också mystiker, anklagades så småningom för kätteri men klarade sig tack vare Gustav II Adolfs beskydd.

– **UB ÄGER TVÅ EXEMPLAR** av boken.

Den ena är från 1612 och ingår i Snoilskysamlingen, den andra är från 1624 och ingår i riksdagsman Lars

Månssons så kallade Tranemålasamling.

Ludus Literarius, lärda lekar, heter en annan gammal lärobok, skriven av biskop Jesper Svedberg.

– Boken innehåller lärda sentenser på latin, berättar Anders Larsson. UB:s exemplar är ett originalband, tryckt i Skara 1708. Jesper Svedberg var intresserad av pedagogik men är numera mest känd för sina många psalmer samt för att vara far till sin internationellt berömda son, Emanuel Swedenborg.

Men vad är detta? En ABC-bok i trä?

– Det är ett så kallat skomakarband från 1762, ett hemmabygge gjort av träbitar och bundet med skinnremmar. Det var inget ovanligt förr att man gjorde pärmar av trä, boken höll förstås mycket bättre på så sätt.

En mycket vacker bok är *Läsebok för barn till första utvecklingen av deras förstånd samt religiösa och moraliska begrepp*, utgiven i Örebro 1814. Även denna bok ingår i Tranemålasamlingen.

– **DET ÄR EN GANSKA** sällsynt bok som måste ha varit exklusiv för sin tid, förklarar Anders Larsson. Boken innehåller 24 kopparstick med bilder från bland annat skapelseberättelsen. Bilderna var egentligen tänkta för en praktupplaga av bibeln.

Mer modern är *Läsebok för de små*, från 1927.

– Den är utgiven av Ebba Andersson och Greta Westerlund som var lärarinnor vid Göteborgs folkskola. Just denna bok är för andra skolåret och fint inbunden i guldsnitt. Läseboken var mycket populär och kom ut i en mängd upplagor långt in på 1940-talet. Den distribuerades för övrigt av den kända antikvariatfirma Thulin och Ohlson i Göteborg, vilken som en sidoverksamhet även sålde läromedel.

Eva Lundgren

Vad är det lejonen vaktar?

Gästkrönikan VID TRAPPAN till Göteborgs universitets äldsta "nu levande" byggnad, den i Vasaparken (invigd 1907), tronar två lejon. Deras min är outgrundlig. De ger sken av att vakta något viktigt. Vad kan det vara, eller rättare sagt vad trodde man på den tiden att det var? Något som fanns därinne? Något som ansågs dyrbart och skulle hållas förborgat för människorna. Om man undantar de 7 professorer och de 30 studenter som fanns när högskolan startade, och ytterligare några som var tillräckligt bildade och upplyfta i anden för att få tillträde. Var det akademins förmodade privilegium att få tänka fritt, stort och rätt? Var det den aura av vishet och lärdom som på den tiden omgav vetenskapens män och dess fåtal kvinnor? Under alla omständigheter uppfattades de som befolkade akademierna på den tiden av många människor som värnadsbjudande och som något för sig. Som några som inte kunde ifrågasättas av utomstående och som väl inte kunde ha fel helt enkelt.

SÅ ÄR DET FÖRSTÅS INTE NU. Visserligen finns ännu personer som känner sig främmande inför det akademiska och som inte utan vidare skulle studsas upp för trapporna i Vasaparken och obesvärat kila in i den imponerande byggnaden. Eller som aldrig skulle komma på tanken att akademiska kurser skulle vara till för dem. Men ändå – idag har Göteborgs universitet 50 000 studenter och 5 000 anställda. Högskolan befolkas inte längre av en liten elit, vare sig bakom eller framför talarstolen. Den stumma respekten för docenter och professorer har förflykt-

tigats. En intresserad allmänhet eller privatperson kan också språka med en forskare utan att behöva bocka och buga eller känna sig dumast i klassen. De flesta inom forskarvärlden verkar också ta den så kallade tredje uppgiften på allvar. Många utför den med glädje – även om alla glada inte är skickliga.

SOM NY PÅ Folkuniversitetet i början av 1970-talet hade jag bland annat till uppgift att anordna föreläsningar. Då möttes jag inte sällan av argument typ: "Du förstår, det går inte att beskriva så att folk verkligen begriper resultatet eller den innersta meningen. Det är för komplicerat." Nu skulle en forskare, inte ens en medicinare eller naturvetare, aldrig säga så. Förmodligen är detta framför allt ett resultat av attitydförändringar. Allt fler verkar anse att ett samhälle alltid tjänar på att kunskap sprids. Att samhället i så fall inte bara uppnår högre och användbarare kunskapsnivå utan också blir mer civiliserat om fler vet, reflekterar, argumenterar och ifrågasätter mer. Att samhällets experter vet mest men inte alltid bäst.

DET STORA rådslaget om vad som är bra och hur vi vill ha det för människorna, samhällena, jorden och allt det pågår ständigt. Det grundas på olika kunskaper och olika övertygelser. Det hörs och syns inte alltid tydligt. Det är ibland på vippen att dränkas av framforsande bildfloder, av alla möjliga kakafonier av motsägelsefulla och öronbedövande budskap. Men rådslaget pågår likväl. Och ska det kunna fortsätta behövs kunskapen. Den noggrant fram-

forskade. Den väl grundade. Den laterala och cirkulära. Den stillsamt och ihärdigt förvärvade.

GÖTEBORGS UNIVERSITETS utbud av information om forskning och av olika populärvetenskapliga aktiviteter är numera stort. Men det mesta är ämnesbundet. Borde det inte finnas fler arenor för tvärvetenskapliga och högljudda rådslag om det vi vet (och kanske inte vet) och vad vi ska ha den vetenskapen till? Skulle det kunna vara en bra idé att universitetet utnyttjade sin egen externt verksamma stiftelse – Folkuniversitetet, grundat 1941 av högskolans eget folk. Bara i Göteborg har Folkuniversitetet cirka 10 000 deltagare i kortare kurser, föreläsningar, längre utbildningar och kulturarrangemang varje år. Det är en vuxen, allmänintresserad och lättkontaktad grupp. En kvalificerad gissning – grundad på mångårig erfarenhet – är att ca 10 procent av dessa individer skulle vara intresserade av återkommande diskussioner om vetenskapen och allt.

FÖR ATT TILL SIST ÅTERGÅ till lejonen. Vad är det de vaktar 2006? Varför ser de ännu så outgrundliga ut? Tänker de: Vad går att veta? Vem vet i så fall det? I alla fall inte vi lejon. Men låt dig inte avskräckas av vår självtillräckliga min! Välkommen in! Välkommen med ditt sökande och din lust att debattera. Kan man hoppas.

Lena Hall Nilsson

ARBETAR MED BLAND ANNAT KULTUR- OCH FORSKNINGSPÅGÅENDE PÅ FOLKUNIVERSITETET